

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

**Role osobního asistenta při vzdělávání žáků se
speciálními vzdělávacími potřebami**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Studijní program:

SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKA

Autor: Kateřina Dvořáková

Vedoucí práce: Mgr. Jan Šesták, Ph.D.

České Budějovice 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci s názvem Role osobního asistenta při vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 1. 5. 2019

.....

podpis

Poděkování

Rada bych poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce Mgr. Janu Šestákovi, Ph.D. za cenné rady, připomínky, trpělivost a pomoc při vypracování mé práce. Dále bych chtěla poděkovat všem informantům, kteří si udělali čas a poskytli mi rozhovor do mé výzkumné části práce. A také děkuji mé rodině za podporu při studiu.

Role osobního asistenta při vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá rolí osobního asistenta při vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami ve školách zřízených podle §16 odst. 9 zákona č. 561/2004 Sb. Hlavním cílem práce bylo analyzovat a popsat roli osobního asistenta. Cíl byl východiskem pro dvě výzkumné otázky, díky nimž jsem zjistila, jakým způsobem podporuje osobní asistent žáka při vzdělávání, a jak hodnotí působení a roli osobního asistenta při vzdělávání žáků osobní asistent, vedoucí služby poskytující osobní asistenci a zástupce školského zařízení. Cílů bylo dosaženo studiem odborné literatury a kvalitativním výzkumem.

Teoretická část bakalářské práce se zaměřuje především na objasnění pojmů osobní asistent, asistent pedagoga, speciální vzdělávání, zdravotní postižení a vysvětlení pojmu osoba se speciálními vzdělávacími potřebami.

Praktická část přináší informace o konkrétních organizacích, ve kterých jsem realizovala výzkum. Byly to Centrum ARPIDA, Centrum Kaňka a Diakonie Rolnička. Výzkum probíhal pomocí kvalitativní strategie, metodou polostrukturovaného rozhovoru.

Bakalářská práce může být zdrojem informací, volně dostupných v akademické knihovně Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. A to nejen pro studenty specializovaných oborů, ale také pro širokou a laickou veřejnost.

Práce přináší poznatky v oblasti role a pozice osobního asistenta při vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Z výsledku výzkumu je patrné, že osobní asistent je důležitou a nezbytnou součástí vzdělávacího procesu žáků, hlavně těch s těžkým zdravotním nebo kombinovaným postižením.

Klíčová slova

Osobní asistent; osoba se speciálními vzdělávacími potřebami; zdravotní postižení; speciální vzdělávání; standardy kvality sociálních služeb.

The role of personal assistant in education pupils with specific educational needs

Abstract

The bachelor's thesis deals with the role of a personal assistant in the education of pupils with specific educational needs in schools set under §16 par. 9 Act No. 561/2004. The main aim of this work was to analyse and describe the role of a personal assistant. The result was a starting point for two following questions. I found out how a personal assistant supports a pupil in studying and how the work of a personal assistant is rated by a personal assistant, a head of service, and a representative of school establishment. The results were achieved by studying scientific literature and qualitative research.

The theoretical part of the bachelor's thesis is focused on clarifying the concepts of a personal assistant, a teaching assistant, special educating, disability and explaining the concept of a person with special educational needs.

The practical part provides information about specific organizations, in which I have done the research. The ARPIDA Centre, the Kaňka Centre, and Diakonie Rolnička. The research was conducted using qualitative strategy, and semi-structured interview method.

The bachelor's thesis can be a source of information, freely available in the academic library of the University of South Bohemia in České Budějovice. For example, for students in specialized fields, and also for general public.

The bachelor's thesis provides insight into the role of a personal assistant in the education of pupils with special educational needs. The result of the research shows that a personal assistant is an important and necessary element in the educational process of pupils with severe health or combined disabilities.

Key words

Personal assistant; person with specific educational needs; disability; special education; quality standards of social services

Obsah

Úvod	8
1 Osoby se speciálními vzdělávacími potřebami	9
2 Speciální vzdělávání	11
3 Osobní asistence	12
3.1 Definice osobní asistence	12
3.2 Osobní asistent a asistent pedagoga	13
3.3 Specifikace práce osobního asistenta	15
3.4 Požadavky na odbornou kvalifikaci osobního asistenta	15
3.5 Požadavky na osobního asistenta	16
3.6 Asistent pedagoga	16
3.6.1 Požadavky na odbornou kvalifikaci asistenta pedagoga	17
4 Standardy kvality sociálních služeb	18
5 Zdravotní postižení	19
5.1 Mentální postižení	19
5.2 Tělesné postižení	20
5.3 Zrakové postižení	21
5.4 Sluchové postižení	22
5.5 Vady řeči	22
5.6 Kombinované postižení	23
5.7 Pervazivní vývojové poruchy	23
5.8 Poruchy učení a chování	24
6 Cíl práce	26
7 Použitá metodika	27
7.1 Použitá technika sběru dat	27
7.2 Zpracování dat	27

7.3 Charakteristika místa šetření	27
7.3.1 Centrum ARPIDA.....	28
7.3.2 Centrum Kaňka	28
7.3.3 Diakonie Rolnička	28
7.4 Výběrový soubor	29
7.5 Etika výzkumu.....	29
7.7 Návrh rozhovorů.....	30
8 Výsledky práce	31
8.1 Základní údaje o informantech.....	31
8.2 Kategorie výsledků	31
8.2.1 Kategorie č. 1 – činnosti osobního asistenta	31
8.2.2 Kategorie č. 2 – pedagogická činnost osobních asistentů	32
8.2.3 Kategorie č. 3 – zastupitelnost rolí pedagogického a osobního asistenta	32
8.2.4 Kategorie č. 4 – asistent pedagoga.....	33
8.2.5 Kategorie č. 5 – pozice osobního asistenta ve škole.....	34
8.2.6 Kategorie č. 6 – osobní asistent je nezbytná součást vzdělávání u dětí se speciálními vzdělávacími potřebami	34
8.2.7 Kategorie č. 7 – propojení individuálního vzdělávacího plánu s individuálním plánem služeb.....	34
8.2.8 Kategorie č. 8 – kvalita služeb.....	35
8.2.9 Kategorie č. 9 – vzdělání osobních asistentů.....	35
8.2.10 Kategorie č. 10 – muži jako osobní asistenti.....	36
9 Diskuze	37
Závěr.....	41
Seznam literatury	43
Seznam příloh	47
Seznam použitých zkratk	73

Úvod

Osobní asistence je služba, která umožňuje osobám se zdravotním postižením uspokojovat i ty nezákladnější potřeby lidského života. Tyto potřeby jsou nedílnou součástí každého i zdravého člověka a nezůstávají stranou ani při vzdělávání. Kdo zaručí, že je ve škole žákovi se speciálními vzdělávacími potřebami poskytnutá veškerá péče, která mu umožňuje realizovat školní docházku? Pokud je ve třídě přítomen asistent pedagoga, může on poskytnout jistou odbornou pomoc. Dle mého názoru je odbornost asistenta pedagoga týkající se například dopomoci s toaletou, přebalením nebo vhodným napolohováním zvláště už těžce zdravotně popř. kombinovaně postižených žáků, nedostačující. Vhodnější je přítomnost osobního asistenta, který má příslušné vzdělání nebo kurz.

Cílem mé bakalářské práce je popsat roli osobního asistenta při vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (SPV) ve školách zřízených podle §16 odst. 9 zák. č. 561/2004 Sb. v platném znění. Dále se zaměřuji hlavně na roli a pozici osobního asistenta ve vzdělávacím procesu a ráda bych zjistila, jak přítomnost osobního asistenta hodnotí okolní spolupracovníci a zaměstnanci organizace.

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části jsou vymezeny pojmy, týkající se dané tematiky a problematiky, jako je definice osobního asistenta a jeho vymezení, asistenta pedagoga, zaměřují se na propojení a rozdílnost pozic. Dále se zabývám speciálním vzděláváním a definuji, kdo je osoba se speciálními vzdělávacími potřebami. Následně se zaměřuji na standardy kvality sociálních služeb, kterými se musí řídit každý poskytovatel sociálních služeb a na závěr mé teoretické části se věnuji zdravotnímu postižení a jednotlivým druhům postižení.

V praktické části analyzuji pomocí kvalitativního výzkumu a polostrukturovaného rozhovoru odpovědi pracovníků 3 organizací – Centrum ARPIDA, Centrum Kaňka a diakonie Rolnička. Na základě odpovědí jsem zvolila kategorie výsledků, kde se zajímám, jaké činnosti jsou v náplni práce osobního asistenta ve škole, zda se může osobní asistent zapojit do vzdělávacího procesu, zda by veškerou práci mohl zastat asistent pedagoga atd.

Práce je zakončena interpretací výsledků výzkumného šetření.

1 Osoby se speciálními vzdělávacími potřebami

Pro ujasnění si základního termínu: „Kdo je osoba nebo žák se speciálním vzdělávacími potřebami.“ Je nejvhodnějším zdrojem zákon, který tuto problematiku definuje velmi přesně. Dle § 16 školského zákona 561/2004 Sb. v platném znění se udává: *„Dítětem, žákem, studentem se speciálními vzdělávacími potřebami je osoba se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním nebo sociálním znevýhodněním.*

Zdravotním postižením je pro účely tohoto zákona mentální, tělesné, zrakové nebo sluchové postižení, vady řeči, souběžné postižení více vadami, autismus a vývojové poruchy učení nebo chování.

Zdravotním znevýhodněním je pro účely tohoto zákona zdravotní oslabení, dlouhodobá nemoc nebo lehčí zdravotní poruchy vedoucí k poruchám učení a chování, které vyžadují zohlednění při vzdělávání.

Sociálním znevýhodněním je pro účely tohoto zákona:

- *rodinné prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením, ohrožení sociálně patologickými jevy,*
- *nařízená ústavní výchova nebo uložená ochranná výchova, nebo*
- *postavení azylanta, osoby požívající doplňkové ochrany a účastníka řízení o udělení mezinárodní ochrany na území České republiky podle zvláštního právního předpisu.“*

Dále, jak zákon uvádí, je dítěti, žákovi nebo studentovi poskytovaná podpora, která se týká ať už konkrétně vzdělávání, nároku na využívání různých forem kompenzačních pomůcek. Dítě má také nárok na vzdělání v oddělené třídě, skupině nebo škole, kde může být na základě rozhodnutí pana ředitele zřízena pozice asistenta pedagoga. (zákon č. 561/2004 Sb., § 16)

Žákem se SVP se také rozumí osoba, která k uskutečňování svých potřeb, hlavně vzdělávacích, využívá podpůrná opatření, která umožňují, aby se žák stal rovnoprávným členem skupiny. (Andrllová, 2015)

SVP dětí, žáků a studentů posuzuje dle zákona školské poradenské zařízení, mezi které patří pedagogicko-psychologická poradna (PPP) a speciálně pedagogická centra (SPC). Tyto děti mají nadále právo na podporu při vzdělávání, která umožní na základě jejich potřeb a možností, volný přístup ke vzdělání. Podpora je realizována v rámci tzv. podpůrných opatření (PO). Konkrétní PO každého žáka jsou uvedeny v jeho individuálním vzdělávacím plánu. IVP je základním dokumentem pro vzdávání žáka se SVP. Plán vychází hlavně ze školního vzdělávacího programu konkrétní školy, do které žák dochází, dále z vyšetření školského poradenského zařízení a v neposlední řadě z vyjádření lékaře a zákonného zástupce v případě nezletilosti žáka, v případě zletilosti i vyjádření žáka. (Slavomil, 2014)

2 Speciální vzdělávání

Tento druh vzdělávání je poskytován žákům, kteří podstoupili vyšetření školským poradenským zařízením, podle kterého jim byly stanoveny speciálně vzdělávací potřeby. Na základě těchto potřeb jsou žáci zařazeni do speciálního vzdělávání. Dle legislativy rozlišujeme čtyři základní formy speciálního vzdělávání: individuální integrace, skupinová integrace, vzdělávání ve speciální škole a kombinace třech přechozích. Speciální formy vzdělávání jsou primárně určeny žákům se zdravotním postižením, ovšem po určitou dobu a jen výjimečně se zde mohou vzdělávat i žáci se zdravotním znevýhodněním a sociálním znevýhodněním. (Fischer et al., 2014)

Dle odst. 8, §16, školského zákona, mají děti, žáci nebo studenti se zdravotním postižením právo na zřízení školy popř. v rámci školy jednotlivé třídy, oddělení nebo studijní skupiny s modifikovaným studijním programem. *„Žáci se středně těžkým a těžkým mentálním postižením, žáci se souběžným postižením více vadami a žáci s autismem mají právo se vzdělávat v základní škole speciální, nejsou-li vzdělávání jinak. Příprava na vzdělávání dětem se středně těžkým a těžkým mentálním postižením, se souběžným postižením více vadami nebo s autismem se může poskytovat v přípravném stupni základní školy speciální.“*

3 Osobní asistence

3.1 Definice osobní asistence

V České Republice v současnosti upravuje osobní asistenci zákon č. 108/2006 Sb. v platném znění, v němž je osobní asistence vymezena jako služba sociální péče. Jedná se o terénní službu, která je poskytována osobám se sníženou soběstačností následkem věku, chronického onemocnění nebo zdravotního postižení. Dále je vlivem snížené soběstačnosti vyžadována pomoc jiné fyzické osoby, v tomto případě osobního asistenta. Jak již nám napovídá slovo terénní, služba je poskytována v přirozeném prostředí klienta, nezávisle na čase. Služby, které jsou poskytovány na základě tohoto zákona, jsou následující:

- „pomoc při zvládnutí běžných úkonů péče o vlastní osobu,
- pomoc při osobní hygieně,
- pomoc při zajištění stravy,
- pomoc při zajištění chodu domácnosti,
- výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti,
- zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,
- pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.“ (zákon č. 108/2006 Sb.)

Uzlová (2010) říká, že osobní asistent je člověk, který dítěti či osobě se zdravotním postižením pomáhá se zvládnutím běžných činností života, se zajišťováním jeho potřeb a zprostředkováním kontaktu s okolím. Vše v závislosti na tom, co dítě potřebuje a jaké jsou požadavky jeho rodičů. Osobní asistent při práci vždy respektuje lidská práva klienta, jeho individualitu, rovnoprávnost a samozřejmě důstojnost. Práva a povinnosti obou stran jsou sepsány ve smlouvě, která je uzavřena mezi rodičem, popřípadě klientem a poskytovatelem sociálních služeb.

Právě rozdíl mezi „péčí“ a „osobní asistencí“ je tím hlavním, co vymezuje osobní asistenci. Pokud o někoho pečujeme, znamená to, že ho krmíme, oblékáme a staráme se o jeho hygienu. Když to vezmeme z pohledu osobní asistence, na prvním místě je vždy

uživatel služby. On má kontrolu a rozhoduje, co má být vykonáno, kdo, kdy, kde a jak bude proces provádět. Péče nám umožňuje přežít, kdežto osobní asistent umožňuje žít. V péči jsme vnímáni jako pasivní objekty, naopak s osobním asistentem jsme subjekty, které mohou zaujímat správné místo v rodině, komunitě a ve společnosti jako plnoprávní občané s povinnostmi a právy, která občanství přináší. V péči ztrácíme možnost spolupodílení. S osobním asistentem je možné věnovat se zájmům, práci, vztahům a rodičovství v závislosti na našem potenciálu a preferencích. V péči jiní rozhodují o nás, s osobním asistentem rozhoduje uživatel služby. (Ratzka, 2015)

Osobní asistence patří mezi služby poskytované za úhradu. Dle vyhlášky č. 505/2006 Sb. v platném znění, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách č. 108/2006 Sb. v platném znění, činí maximální výše úhrady za osobní asistenci 130 Kč za hodinu. Hlavním zdrojem pro úhrady asistence by následně měl být příspěvek na péči.

Z pohledu školství a je osobní asistence zařazena mezi tzv. podpůrná opatření, která jsou poskytována žákům se SVP. Podpůrné opatření je ve školském zákoně č. 561/2004 Sb. v platném znění definováno jako: „*nezbytné úpravy ve vzdělávání a školských službách odpovídající zdravotnímu stavu, kulturnímu prostředí nebo jiným životním podmínkám žáků.*“

Žák má v rámci školy nárok na bezplatné užívání podpůrných opatření, které mu pomáhají při výuce. PO spočívají v organizaci výuky, přítomnosti personálních pracovníků a v modifikaci vzdělávání. Výše uvedený školský zákon stanovuje 5 stupňů PO, z nichž 1. stupeň je poskytován pouze na základě rozhodnutí školy. Další 2. – 5. stupeň se stanovuje pouze na doporučení školského poradenského zařízení (PPP a SPC). Dle katalogu podpůrných opatření řadíme osobního asistenta do oblasti podpory č. 8: Podpora sociální a zdravotní. Dále podpůrná opatření chápeme jako spolupráci s externími poskytovateli služeb, kam spadají služby sociálního charakteru, jako je právě osobní asistence. (Michalík J., 2015)

3.2 Osobní asistent a asistent pedagoga

Uzlová (2010) také hovoří o rozdílnosti osobního asistenta a asistenta pedagoga. Osobní asistent je podle ní součástí resortu MPSV, je zaměstnancem většinou některé nestátní neziskové organizace, které poskytují sociální služby, vykonává práci sociální péče.

Legislativně je řízen Zákonem č. 108/2006 Sb. v platném znění. Svým obsahem práce se zaměřuje přímo na uživatele se zdravotním postižením. Dá se říci, že pracovní kvalifikace OA není ničím omezena, popř. jsou podmínky práce stanoveny individuálně konkrétním poskytovatelem sociální služby.

Na rozdíl od osobního asistenta asistent pedagoga pomáhá učiteli ve třídě, zatímco osobní asistent pomáhá dítěti, aby mohlo uspokojit své potřeby jako ostatní děti ve třídě. Školství je oblast, kde dochází k prolínání dvou asistencí. Ale stejně tak potřebují pomoc i rodiče, kterým ulehčuje práci osobní asistent, když místo nich doprovází dítě do školy a ze školy, takže oni mohou chodit do práce. (Švancar, 2002)

Pozici asistenta pedagoga upravuje zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících v platném znění. Asistent je zaměstnancem školy, pracuje ve třídě, kde je začleněn žák nebo žáci se SVP. Jedná se o dalšího pedagogického pracovníka v hodině, nepracuje pouze s jedním dítětem, ale jeho práce směřuje k více dětem ve třídě. Pro práci asistenta pedagoga je podmiňující pedagogické vzdělání. (Uzlová, 2010). Dle §20 zákona č. 563/2004 Sb. v platném znění je asistent pedagoga kvalifikovaný, pokud absolvuje střední vzdělání s maturitní zkouškou, vyšší odborné vzdělání, anebo vysokoškolské vzdělání vždy v oblasti pedagogických věd, popř. studium přímo pro asistenty pedagoga.

Jak uvádí vyhláška č. 103/2014 Sb. v platném znění, může být ve škole, třídě, oddělení nebo studijní skupině zřízena pozice osobního asistenta k žákovi se zdravotním postižením, avšak pouze se souhlasem ředitele školy, zákonného zástupce popř. samotného žáka. Je důležité zmínit, že osobní asistent není zaměstnancem školy.

Tyto školy, třídy, oddělení a studijní skupiny jsou zřízeny pro děti, žáky a studenty s mentální, tělesným, sluchovým nebo zrakovým postižením, dále závažnými vadami řeči, závažnými vývojovými poruchami učení, závažnými vývojovými poruchami chování, kombinovaným postižením nebo autismem. Důvodem zařazení je vyjádření školského poradenského zařízení (ŠPZ), které shledá závažnost SVP a podpůrných opatření jako nedostačující k naplňování v běžném vzdělávání. (zákon č. 561/2004 Sb.)

Dle výše uvedených skutečností lze v náplni práce asistenta pedagoga najít spojitost s osobním asistentem. Rovněž dle vyhlášky č. 27/2016 Sb., §5 odst. 4 může asistent pedagoga kromě své pedagogické, výchovné, organizační a komunikační práce také

poskytovat nezbytnou pomoc žákům při sebeobsluze a pohybu během vyučování. Do sebeobslužných činností spadá tedy pomoc s péčí o vlastní osobu, pomoc s hygienou a pomoc při stravování.

3.3 Specifikace práce osobního asistenta

Jak uvádí Uzlová (2010) pracovní náplň osobního asistenta je velmi individuální, vše závisí na dítěti, se kterým asistent spolupracuje. Dále spatřuje rozdílnost mezi asistencí, která probíhá v domácím prostředí, a která je uskutečňována ve škole. Sebeobsluha zůstává pro obě místa společná, domácí prostředí je více zaměřené na aktivizační činnosti, stimulaci kognitivních schopností, hry a doprovod. Naopak ve škole musí osobní asistent spolupracovat nejen s dítětem a jeho rodiči, ale také pedagogickým personálem. Svou práci podmiňuje práci učitele, ale nesmí zapomenout ani na potřeby dítěte. Dítěti většinou pomáhá se zvládnutím nároků školního prostředí, orientací, kontaktem se spolužáky a přesunem po budově školy. Vzhledem ke kvalifikaci může osobní asistent, pokud ve třídě není přítomen asistent pedagoga, zastávat i tuto pozici. Pomáhá dítěti při výuce, zabezpečuje přísun informací, porozumění učivu a pomáhá s vypracováním zadaných úkolů.

Osobní asistenci můžeme dle Hrdé (2004) rozdělit na 2 typy a to sebeurčující osobní asistenci a řízenou osobní asistenci. S prvním typem, tedy sebeurčující osobní asistencí se setkáváme, pokud klient, uživatel sociální služby, je schopen vyškolit si svého asistenta a vést jeho práci. Pro tento typ není třeba žádné odborné vzdělání asistentů. Druhý typ tzv. řízená osobní asistence naopak vyžaduje odbornou způsobilost u osobních asistentů, aby byli schopni poskytovat specializovanou pomoc. Veškerá práce s klientem je v rukou asistenta. Řízená asistence je vhodná u osob se zrakovým popř. mentálním a duševním postižením.

3.4 Požadavky na odbornou kvalifikaci osobního asistenta

Dle zákona č. 108/2006 Sb. v platném znění je osobní asistent zařazen jako pracovník v sociálních službách. Pro svou práci a výkon činnosti tedy musí splňovat základní předpoklady, které jsou uvedené v zákoně. Podmínkou je bezúhonnost, způsobilost k právním úkonům, zdravotní a odborná způsobilost. Osobní asistent je odborně způsobilý, pokud absolvoval základní vzdělání, střední vzdělání, střední vzdělání s výučním listem, střední vzdělání s maturitní zkouškou nebo vyšší odborné vzdělání

a následně absolvoval akreditovaný kvalifikační kurz. Osoby, které získaly způsobilost k výkonu zdravotnické povolání v oboru ošetřovatel, odbornou způsobilost k výkonu povolání sociálního pracovníka, které získaly střední vzdělání v oboru vzdělání stanoveném prováděcím právním předpisem, absolvování akreditované kvalifikačního kurzu není vyžadováno.

3.5 Požadavky na osobního asistenta

Když se zaměřím na tělesnou stavbu a osobního asistenta Hrdá (2001) uvádí, že OA by měl být samozřejmě tělesně zdravý, být šikovný, aby se vypořádal se všemi požadovanými úkony a měl by být natolik silný, aby neohrožoval manipulací s klientem své popř. klientovo zdraví.

Pro osobností předpoklady a vlastnosti správného osobního asistenta neexistuje přesné rozmezí. Osobní asistent by především měl umět dobře komunikovat s lidmi, měl by také mít zájem o tuto práci, pozitivní vztah k lidem a životu a vzhledem k náročnosti práce i mít dobré psychické zdraví. Dále by měl být spolehlivý, odpovědný, flexibilní, laskavý a trpělivý. (Uzlová, 2010) Nejdůležitější faktor, který osobní asistent potřebuje nejvíce, je důvod jednání. Právě jeho motivace a touha pomáhat je tím správným motorem. (Hrdá, 2001)

3.6 Asistent pedagoga

Pro doplnění terminologie je nutné uvést definici a náplň práce asistenta pedagoga. Dle vyhlášky č. 27/2016 Sb. v platné znění je asistent pedagoga osoba, která poskytuje podporu jinému pedagogickému pracovníkovi při vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Jeho práce spočívá v pomoci jinému pedagogickému pracovníkovi při organizaci a realizaci vzdělávání. Pomáhá žákovi zapojit se do všech činností, které probíhají ve škole v procesu edukace. Asistent pedagoga pracuje dle potřeby buď to se žákem, nebo s ostatními žáky třídy, vše dle pokynů a spolupráce jiného pedagogického pracovníka. Mezi jeho činnosti patří:

- přímá pedagogická činnost při vzdělání a výchově, vždy dle pokynů učitele,
- poskytuje oporu žákovi při výuce a při přípravě na výuku,
- zaměřuje se také na rozvoj pracovních, hygienických a jiných návyků u žáka,
- poskytuje pomoc při sebeobsluze a pohybu během vyučování,

- podporuje žáka při přizpůsobení se školnímu prostředí.

Z doporučení speciálně pedagogického centra a individuálně vzdělávacího plánu vychází náplň práce asistenta pedagoga, kterou dále vymezuje ředitel školy s přihlédnutím k individuálním potřebám žáka. Asistent pedagoga často kromě práce s jedním žákem, také pomáhá i ostatním žákům ve třídě. Ve třídě by měl být asistent pedagoga vnímán jako osoba, na kterou se mohou všichni žáci obrátit. Je důležité zdůraznit, že asistent pedagoga není osobním asistentem, asistent pedagoga se řídí pokynu učitele a dopomáhá žákovi v edukačním procesu. (Kedlíková, Vosmik, 2013)

3.6.1 Požadavky na odbornou kvalifikaci asistenta pedagoga

Jako pedagogický pracovník musí i asistent pedagoga splňovat jisté požadavky pro výkon povolání. Zákona č. 563/2004 Sb. v platném znění uvádí, že pokud asistent pedagoga uskutečňuje přímou pedagogickou činnost, musí získat odbornou kvalifikaci vysokoškolským vzděláním, vyšším odborným vzděláním nebo středním vzděláním s maturitou vždy v oboru pedagogických věd, popřípadě studiem pedagogiky, nebo studiem pro asistenty pedagoga. Asistent pedagoga, který uskutečňuje přímou pedagogickou činnost, jež souvisí s pomocnými a výchovnými pracemi ve škole, ve školském výchovném a ubytovacím zařízení, ve školském zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, nebo ve školském zařízení pro preventivně výchovnou péči, musí získat odbornou kvalifikaci studiem, středním vzděláním s výučním listem, středním vzděláním v oboru pedagogiky nebo studiem pro asistenty pedagoga, také základním vzděláním a studiem pro asistenty pedagoga anebo vzděláním pro asistenty vykonávající přímou pedagogickou činnost.

4 Standardy kvality sociálních služeb

Osobní asistence je sociální služba definovaná dle zák. 108/2006 Sb. v platném znění. Jednou z povinností poskytovatelů sociálních služeb je nutnost dodržovat standardy kvality sociálních služeb. Zákon hovoří o standardech kvality jako o skupině měřítek, která udávají hodnotu poskytovaných sociálních služeb. Zaměřují se především na okruhy personálního a provozního zabezpečení sociálních služeb a na vztah mezi uživatelem a poskytovatelem.

Standardy jsou posuzovány pomocí kritérií, která jsou měřitelná. Srovnáním kritéria se skutečností lze jednoduše zjistit, zda je v zařízení vše v pořádku nebo jestli je třeba něco změnit. Jako nejdůležitější jsou považovány **procedurální standardy**, které určují jak má každá služba vypadat a čemu je vhodné věnovat pozornost při spolupráci se zájemcem o službu. Vymezuje také důležitost individuálních potřeb každého člověka. V neposlední řadě se věnují ochraně práv uživatelů služeb. **Personální standardy** se zabývají personálním zajištěním služeb. Při poskytování služby není přípustná možnost omylu, službu nemůžeme opravit. Kvalita služby se odvíjí od poskytovatelů, tedy zaměstnanců a pracovníků. Záleží na jejich zručnosti, šikovnosti, znalosti, řízení a podpoře a dalších okolnostech, které pro práci mají. **Provozní standardy** se určují předpoklady pro poskytování sociálních služeb. Sem spadá zejména místo poskytované služby, přístupnost pro klienty a uživatele sociální služby, hospodářská garance služby a rozvoj jejich kvality. (Čermáková, 2002)

5 Zdravotní postižení

Pojem zdravotní postižení není lehké definovat. Možná proto se při procházení literatury setkáváme s odlišností definic. Všechny tyto definice by ale měli mít jedno společné a to Mezinárodní klasifikaci funkčních schopností disability a zdraví (2008, s. 221) kde je uvedeno, že postižení (disabilita) je: *„Zastřešující pojem pro poruchy, hranice aktivit a omezení participace. Označuje negativní hlediska interakce mezi jedincem (se zdravotním problémem) a spolupůsobícími faktory daného jedince (faktory prostředí a faktory osobní).“*

Podle jiné literatury se osobou se zdravotním postižením rozumí jedinec, který spadá do oboru speciální pedagogiky a má určité speciální potřeby ve výchově a vzdělání. Pokud se jedná o děti, jsou to žáci se speciálními vzdělávacími potřebami. (Franiok, 2006)

Janderková (2011, s. 9) uvádí, že postižení je: *„Omezení nebo ztráta schopnosti vykonávat činnost způsobem nebo v rozsahu, který je považován pro člověka za normální.“*

Pokud hovoříme o zdravotním postižení, musíme dle p. Jankovského (2006) v souvislosti s tím zmínit i tři pojmy, jejichž autorem je Světová zdravotnická organizace. Jsou to pojmy impairment, který chápeme jako poruchu v orgánové či soustavové funkci. Pojem disability můžeme přeložit jako omezení nebo chybění jako následek poškození. A poslední pojem handicap, který byl dříve chápán jako postižení. Později byl handicap nahrazen pojmem restringovaná participace, jež chápeme jako omezenou účast na určitých aktivitách.

5.1 Mentální postižení

Osoby s mentálním postižením tvoří nejpočetnější skupinu lidí s postižením. V dnešní terminologii je více užívaný pojem mentální retardace, který vznikl spojením dvou latinských slov „mens“ (mysl, duše) a „retardare“ (zpomalit, opozdit). Jedná se o závažné lidské postižení, které postihuje nejen mentální schopnosti člověka, ale prostupuje i celou osobnost člověka. Odráží se nejen v rozumových schopnostech, ale také při tvorbě a udržení si sociálních vztahů, možnosti pracovního uplatnění a hledání práce. (Slowík, 2007)

V mezinárodní klasifikaci nemocí 10. revize se opět setkáváme s pojmem mentální retardace: „*Stav zastaveného nebo neúplného duševního vývoje, který je charakterizován zvláště porušením dovedností, projevujícím se během vývojového období, postihujícím všechny složky inteligence, to je poznávací, řečové, motorické a sociální schopnosti.*“ (Úzis, 2018)

Pro určení stupně a hloubky mentální retardace se obvykle provádějí standardizované testy inteligence nebo je možné použít škály, které udávají stupně sociální adaptace v určitém prostředí. Obě tyto položky se mohou v závislosti na průběhu intervence měnit. Osoby s mentální retardací dělíme podle stupně mentálního postižení a dosažení inteligenčního kvocientu na:

- lehká mentální retardace – kdy IQ dosahuje hodnoty přibližně 50 – 69 bodů
- střední mentální retardace – kdy se hodnota IQ pohybuje mezi 35 – 49 body
- těžká mentální retardace – kdy IQ je v rozmezí 20 – 34 bodů
- hluboká mentální retardace – kdy IQ dosahuje hodnoty nejvýše 20 bodů (Úzis, 2008)

5.2 Tělesné postižení

Tělesné postižení, jak už uvádí školský zákon, je jednou z forem zdravotního postižení. Oborem, který se tímto postižením zabývá, se nazývá somatopedie, která zahrnuje okruh osob s postižením hybnosti. Zaměřuje se na jejich výchovu, vzdělání, přípravu na budoucí povolání a nezbytné začlenění do společnosti. (Ludvíková, Renotierová, 2004)

Dle Vágnerové (2008) dochází vlivem pohybového postižení k omezení samostatnosti a tím ke zvyšující se závislosti na okolí. Člověku se nedostávají základní životní zkušenosti, které způsobují omezení socializace.

Pohyb, jako jeden z nejdůležitějších prvků a aspektů života, je akt naprosté přirozenosti, díky němuž dochází k naplňování všech životních potřeb. Pohyb je důležitý také pro naši psychickou pohodu a jeho omezením může být tato oblast negativně narušena. (Janderková, 2011)

Pohybové postižení může mít různé příčiny, řadíme sem:

- důsledky poruch v oblasti mozku a míchy – Jedná se o geneticky podmíněné postižení vznikající v prenatálním, perinatálním případně postnatálním období. Nejčastěji se jedná o dětskou mozkovou obrnu (DMO), dále také rozštěp páteře nebo poruchu vzniklou jako následky chorob a úrazů.
- Důsledky poruchy kostí a kloubů – Opět se může jednat o vrozenou poruchu nebo poruchu vzniklou onemocněním v pozdějším věku.
- Důsledky poruchy svalstva, kdy dochází k zhoršení funkcí svalové tkáně nebo dokonce časem k jejich úbytku. (Vágnerová, 2008)

5.3 Zrakové postižení

Zrak je dalším prvkem kvality života. Jedná se o primární smysl, kterým přijímáme až 90% informací o okolí. Omezením zraku dochází především ke snížení orientace v prostoru nebo čase, dále je ovlivněná komunikace, socializace a může docházet i k narušení osobnosti. (Slowík, 2007)

Oborem, který se zabývá problematikou zrakového postižení je tyflopédie. Jak uvádí Kroupová (2016, s. 88) představuje tyflopédie: „*Označení pro speciálně pedagogickou disciplínu zabývající se výchovou, vzděláváním a všeobecným rozvojem osob se zrakovým postižením (viz zrakové postižení) napříč věkovým spektrem i jednotlivými stupni zrakového postižení.*“

Klasifikací zrakových vad je mnoho. Používají se rozdělení například dle postižení zrakových funkcí, dle stupně a závažnosti postižení, dle doby vzniku a také dle příčiny. Většinou dochází ke vzájemné kombinaci klasifikací. Pro názornost uvedu klasifikaci dle závažnosti zrakového postižení dle Vágnerové (2008), které uvádí diferenciaci do 3 stupňů:

- Slabozrakost – Jedná se nepatrné omezení zrakových funkcí. Osoby s tímto postižením nejsou výrazně ovlivněny problémy s orientací a jejich psychické zdraví nebývá narušeno.
- Praktická nevidomost – Jiným názvem také zbytky zraku. Zraková diferenciacie zůstává v malé míře zachována. Lidé s tímto postižením mají větší problémy v běžném životě a je nutné jim věnovat speciálně pedagogickou intervenci.

- Nevidomost – ztráta tvarové diferenciacie, ale schopnost rozlišit světlo a tmu může být zachována. Tito lidé jsou odkázáni na speciální péči a korekci životních podmínek.

5.4 Sluchové postižení

Sluchové postižení je další druhem spadajícím do kategorie zdravotního postižení. Oborem, který se zabývá touto problematikou je surdopedie, jejíž definici nalezneme ve Slovníku speciálně pedagogické terminologie. Jedna se o: „ *Speciálně pedagogickou disciplínu zabývající se výchovou, vzděláním a rozvojem jedinců se sluchovým postižením.*“ (Kroupová, 2016, s. 144)

Osoby se sluchovým postižením mají výrazně snížený příjem informací pomocí sluchového kanálu, který má sníženou případně zcela omezenou propustnost. Nedostatek informací, přicházejících ke sluchově postiženému člověku sluchovou cestou, způsobuje sníženou tvorbu poznatků o okolním světě a tak i limity ve vzdělanosti. (Vašek, 2003)

Opět existují různá kritéria pro klasifikaci sluchového postižení. Mezi nejdůležitější však patří diferenciacie dle stupně sluchového postižení.

- Hluchota – neboli ztráta sluchu, je postižení sluchového ústrojí. Lidé s tímto postižením neslyší mluvenou řeč.
- Zbytky sluchu – Osoby se zbytky sluchu nedokáží plně diferenciovat mluvenou řeč ani pomocí naslouchadla, avšak některé zvuky slušet mohou. Tyto zvuky jsou nedostačující k plnému pochopení řeči.
- Nedoslýchavost – v určitém stupni nezabraňuje lidem s tímto postižením, aby pomocí naslouchadla vnímali řeč. (Vágnerová, 2008)

5.5 Vady řeči

Vady řeči neboli narušená komunikační schopnost, je základním předmětem speciálně pedagogického oboru logopedie, kdy: “*Logopedie se zabývá individuální schopností člověka používat jazyk jako systém při domluvě.*“ (Klenková, 2006, s. 52)

Jak uvádí Lechta (2003) narušená komunikační schopnost je tehdy: „*Když některá rovina (nebo několik rovin současně) jeho jazykových projevů působí interferenčně vzhledem k jeho komunikačnímu záměru. Může jít o foneticko-fonologickou, syntaktickou, morfologickou, lexikální, pragmatickou rovinu nebo o verbální i nonverbální, mluvenou i grafickou formu komunikace, její expresivní i percepční složku.*“

5.6 Kombinované postižení

V současné terminologii se užívá více pojmenování pro tento druh postižení. Můžeme se kromě kombinovaného postižení setkat také s kombinovanou vadou a vícenásobným postižením. Ke kombinaci dochází mezi různými stupni postižení, kdy lehčí formy se mohou kombinovat s těžšími a stranou nezůstávají ani narušení a poruchy. Nelze vyloučit i kombinaci postižení s nadáním. (Renotérová, Ludvíková a kol., 2004)

Vašek (2003) uvádí, že je nutné na kombinované postižení nenahlížet jako na součet dvou anebo více postižení, ale jako na novou kvalitu vznikající právě kombinací postižení.

Jednou z příčin kombinovaného postižení bývá genová mutace, která způsobuje syndrom neboli soubor příznaků. Mnohdy je obtížné stanovit prvotní postižení. Kombinace mohou být různé, ale liší se v počtu výskytů, některé jsou frekventované častěji, jiné pouze ojediněle. Mezi nejčastější možnosti výskytu patří kombinace mentálního a tělesného postižení, kombinace mentálního a smyslového postižení, kombinace zrakového a sluchového postižení a také kombinace mentálního postižení a poruch chování. (Slowík, 2007)

5.7 Pervazivní vývojové poruchy

Pervazivní vývojové poruchy je označení, které je užíváno Mezinárodní zdravotnickou organizací (WHO). V jiné literatuře se však můžeme setkat také s pojmy poruchy autistického spektra a autismus. Jak uvádí Mezinárodní klasifikace nemocí (MKN), jedná se o skupinu poruch, která narušuje vzájemnou sociální interakci v komunikaci. Zájmy a činnosti provází omezené, stereotypní a opakující se chování. Tyto zvláštnosti jsou všeprostopujícími faktorem jedince, kterého doprovází v každé situaci. Jednotlivě se jedná o následující poruchy:

- Dětský autismus
- Atypický autismus
- Rettův syndrom
- Jiná dětská dezintegrační porucha
- Hyperaktivní porucha sdružená s mentální retardací a stereotypními pohyby
- Aspergerův syndrom
- Jiné pervazivní vývojové poruchy
- Pervazivní vývojová porucha NS (Úzis, 2018)

5.8 Poruchy učení a chování

„Pojem poruchy učení je souhrnným označením různorodých skupin poruch, které se projevují nejčastěji obtížemi při nabyvání a užívání zejména tzv. školních dovedností (čtení, psaní, počítání atd.) u jedinců s alespoň průměrnou úrovní intelektu.“ (Slowík, 2007, s. 124)

Tyto poruchy jsou nejčastěji projevem drobného organického poškození mozku, jinak nazýváno LMD a dále genetickými vlivy. Mezi nejčastější typy řadíme:

- Dyslexii – porucha na úrovni čtení
- Dysgrafii – porucha na úrovni čtení
- Dysortografii – porucha psaní
- Dyskalkulii – porucha v oblasti operací s čísly
- Dyspraxii – porucha celkové motorické neobratnosti (Ludvíková, Renotiérová, 2004)

Jedinec s poruchou chování není schopen respektu vůči normám chování, které jsou patřičné k jeho věku popřípadě rozumovým schopnostem. Celkově se jedná o poruchu v oblasti socializace. (Vágnerová, 2008)

Velká škála projevů je jedním ze znaků poruchy chování, patří sem:

- Lhaní,
- Vzдорovitost,
- Záškoláctví, útěky, toulání,
- Krádeže,
- Agresivita,
- Hyperkynetická porucha – ADHD a ADD. (Fischer, Škoda, 2008)

6 Cíl práce

Hlavním cílem mé bakalářské práce bude analyzovat a popsat roli osobního asistenta při vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami ve školách zřízených podle §16 odst. 9 zák. č. 561/2004 Sb. v platném znění.

Tento cíl práce byl hlavním východiskem pro stanovení výzkumných otázek.

6.1 Výzkumné otázky

VO 1: Jakým způsobem podporuje osobní asistent žáka při vzdělávání ve školách zřízených podle §16 odst. 9 zák. č. 561/2004 Sb. v platném znění?

VO 2: Jak hodnotí působení a roli osobního asistenta při vzdělávání žáků ve školách zřízených podle §16 odst. 9 zák. č. 561/2004 Sb. v platném znění osobní asistent, vedoucí služby poskytující osobní asistenci a zástupce školského zařízení?

7 Použitá metodika

K naplnění daného cíle jsem zvolila kvalitativní strategii, která je vzhledem ke zkoumanému problému nejvhodnější. Hendl (2008) uvádí, že kvalitativní výzkum je podrobnou prací, která se podobá práci detektiva. Výzkumník hledá a zabývá se informacemi, které jsou potřebné pro zodpovězení výzkumných otázek a na základě toho provádí příslušné závěry. Hlavní rysem kvalitativní metody je pak její jedinečnost a neopakovatelnost. (Miovský, 2010)

Kvalitativní strategie pracuje s daty a s textem, které získáváme zejména s hloubkových a strukturovaných rozhovorů, kdy metodou indukce hledáme systematické vztahy mezi daty a spojujeme je do logických celků. *„Záměrem výzkumníka provádějícího kvalitativní výzkum je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a prezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytváření sociální realitu.“* (Švaříček, Šedřová, 2007, s. 17)

7.1 Použitá technika sběru dat

Data byla sbírána zejména pomocí polostrukturovaného rozhovorů. Dle literatury je rozhovor jednou z nejčastěji používaných metod v kvalitativním výzkumu. (Švaříček, Šedřová, 2007)

Rozhovor je metodou, které umožňuje výzkumníkovi získat data, která by nemohl získat pozorováním. Stěžejním je zmíněný rozhovor mezi výzkumným pracovníkem, který má potřebu získat data a sbírá informace a informátorem, který má povědomí o výzkumném tématu a zájem se na tomto výzkumu podílet. Důležitou skutečností rozhovoru je přímý kontakt a nonverbální komunikace mezi účastníky. (Berger, 2014)

7.2 Zpracování dat

Rozhovory byly se souhlasem informantů zaznamenávány na diktafon. Zvukový záznam byl následně převeden do textové podoby. Ze získaných dat jsem následně sestavila kategorie, které vykazovaly jisté podobné rysy.

7.3 Charakteristika místa šetření

Výzkumné šetření bude realizováno ve 3 organizacích v Jihočeském kraji, které zřizují školu pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami podle §16 odst. 9 zákona č. 561/2004 Sb. v platném znění a jsou rovněž poskytovatelem sociálních služeb se

službou osobní asistence dle §39, zákona č. 108/2006 Sb. v platném znění. Je to Centrum ARPIDA v Českých Budějovicích, Centrum Kaňka v Táboře a Diakonie Rolnička v Soběslavi.

7.3.1 Centrum ARPIDA

Centrum ARPIDA, z.ú. se nachází v Českých Budějovicích, U Hvízdala 1402/9. Jedná se o centrum pro rehabilitaci osob se zdravotním postižením. Ústav je zároveň provozovatelem škol při centru ARPIDA s oficiálním názvem Mateřská škola, Základní škola a Praktická škola při centru ARPIDA, o.p.s. V provozu je již od roku 1993 a poskytuje komplexní koordinovanou podporu osobám s tělesným a kombinovaným postižením. K realizaci svých cílů využívá tzv. uceleného systému rehabilitace s prostředky léčebnými, sociálními, pracovními a pedagogickými. ARPIDA zajišťuje péči v oblastech zdravotní, sociální a výchovně vzdělávací. Současně se snaží o příznivý individuální vývoj každého klienta, který mu umožní soběstačnost a integraci v jeho přirozeném životě. (Centrum ARPIDA, ©2018)

7.3.2 Centrum Kaňka

Centrum Kaňka je celým názvem Základní škola a Mateřská škola a poskytovatel sociálních služeb, Kaňka o.p.s., sídlí v Táboře. Poskytuje služby dětem, mládeži i dospělým osobám s postižením. V centru se zaměřují na výchovné, vzdělávací, zdravotní a sociální služby, kam patří mimo jiné raná péče, osobní asistence, denní stacionář a provoz Mateřské a Základní školy speciální. Své poslání pečovat o osoby s postižením tak, aby docházelo k zlepšení jejich života a následné integraci do společnosti, naplňuje právě pomocí uceleného programu 7 terapií, vycházející z uceleného systému rehabilitace. (Centrum Kaňka, ©2018)

7.3.3 Diakonie Rolnička

Diakonie Rolnička je středisko Diakonie Českobratrské církve evangelické a od roku 1993 je otevřena všem dětem a dospělým s mentálním a kombinovaným postižením v Soběslavi a okolí. Jako organizace působí se 2 subjekty, kterými jsou Diakonie ČCE - středisko Rolnička a dále MŠ, ZŠ speciální a praktická škola Diakonie ČCE Rolnička Soběslav. Jako Diakonie poskytují komplexní služby, které mohou pomáhat dětem i osobám v důchodovém věku. Mezi služby patří Centrum denních služeb po děti,

mladistvé a dospělé, chráněné bydlení, sociálně terapeutická dílna, osobní asistence ve škole a odlehčovací služba. Rolnička mimo jiné nabízí i zaměstnání v chráněné dílně, Čajovně-kavárně Rolnička nebo Obchodech dobré vůle. Jako škola se zaměřují na propojení výchovně vzdělávacího procesu s komplexní péčí, s využitím specializovaných metod. (O Rolničce, ©2019)

7.4 Výběrový soubor

Výběrový soubor byl sestaven ze tří skupin informantů. První skupinu tvořili osobní asistenti vždy po jednom z každého centra a diakonie. Druhou skupinou byli vedoucí pracovníci služby, kteří mají na starost právě osobní asistenty. A třetí skupina byla zastoupena zaměstnanci pověřenými řízením škol, popřípadě jejich zástupci. Z důvodu ochrany osobních údajů nebudu uvádět jména ani příjmení respondentů.

7.5 Etika výzkumu

Během výzkumu je nutné dodržovat aspekty, které zajistí, že výzkum bude probíhat dle všech náležitostí etických zásad výzkumu. Dle Hendla (2017) se jedná o principy dobrovolnosti a neškodnosti, princip poučeného souhlasu, anonymita a důvěrnost, odhalení a princip analýzy dat a obsah zpráv.

7.6 Příprava a průběh rozhovoru

Centra ARPIDU a Kaňku jsem kontaktovala pomocí emailu, v případě diakonie pomocí telefonu. Všude byli velmi milí a vstřícní a tak jsme se domluvili na datu, kdy budu moci provést všechny 3 rozhovory. Vždy v dopoledních hodinách jsem dorazila do organizace a postupně začala s rozhovory. Před každým rozhovorem jsem s informantem podepsala informovaný souhlas (viz příloha č. 1), který měli čas si vždy pečlivě prostudovat, popřípadě se mě mohli na cokoli zeptat. Na začátku jsem ještě hovořila chvíli já o tématu a o práci, kterou zpracovávám, následně jsme přešli na rozhovor. Z důvodu dodržení etiky výzkum budu nadále subjekty výzkumu nazývat škola 1, škola 2 a škola 3. Rozhovory byly se souhlasem nahrávány na diktafon, každý trval okolo 30 minut.

- Příprava rozhovoru – leden – únor 2019
- Realizace rozhovoru – březen – duben 2019

7.7 Návrh rozhovorů

Pro rozhovor jsem si připravila okruhy témat, které jsem potřebovala nadále rozebrat. Okruhy mi sloužily jako jisté vodítko rozhovoru, abych předešla tomu, že mi některé důležité informace budou chybět. Na základě průběhu rozhovoru a přítomnosti informanta jsem volila vhodné okruhy.

- Činnosti práce osobního asistenta
- Jaké jsou nejčastější činnosti, které osobní asistent provádí.
- Musí být osobní asistent neustále přítomen u žáka. Po celou hodinu.
- Rozdíl rolí osobního asistenta a asistenta pedagoga, shodují se, ano, ne. V čem jsou rozdílné.
- Proč práci neprovádí pouze asistent pedagoga.
- Jak probíhá komunikace mezi školským zařízením a osobním asistentem.
- Smlouva
- Jak probíhá organizace služby osobní asistence.
- Pravidla služby osobní asistence vůči žákovi.
- Jak hodnotí službu osobní asistence osobní asistent, vedoucí služby osobní asistence a zástupce školského zařízení
 - Pozitivní a negativní stránky
- Individuální plán služeb
 - Mají ho klienti.
 - Kdo ho tvoří.
 - Je zahrnut v IVP. Je s ním nějakým způsobem propojen.
- Může se osobní asistent zapojit do vzdělávacího procesu.
- Jak je zajištěna kvalita služby osobní asistence.
- Povinnosti osobního asistenta vůči škole a naopak.
- Jsou osobní asistenti ve třídě důležití.
- Je třeba více osobních asistentů.
- Jsou součástí pedagogického kolektivu.
- Je nějaká informace, kterou jsme v rámci osobního asistenta ve škole nezmínili.

8 Výsledky práce

8.1 Základní údaje o informantech

Tabulka č. 1: Základní údaje o informantech

	Organizace	Pohlaví	Pozice
Informant č. 1	Škola 1	Muž	Zástupce školského zařízení
Informant č. 2	Škola 1	Muž	Vedoucí osobní asistence
Informant č. 3	Škola 1	Žena	Osobní asistentka
Informant č. 4	Škola 2	Žena	Zástupce školského zařízení
Informant č. 5	Škola 2	Žena	Vedoucí osobní asistence
Informant č. 6	Škola 2	Žena	Osobní asistentka + asistentka pedagoga + vychovatelka v ŠD
Informant č. 7	Škola 3	Žena	Zástupce školského zařízení
Informant č. 8	Škola 3	Žena	Vedoucí osobní asistence
Informant č. 9	Škola 3	Žena	Osobní asistentka

Zdroj: vlastní výzkum

Na základě 9 provedených rozhovorů, jsem stanovila 10 kategorií, kde jsou prezentovány výsledky. Kategorie jsem sestavila z odpovědí v rozhovoru, jejichž úplný přepis naleznete v příloze č. 2.

8.2 Kategorie výsledků

8.2.1 Kategorie č. 1 – činnosti osobního asistenta

Odpověď na mou otázku týkající se pracovních činností se u informantů shodovala. V odpovědích se objevovaly činnosti typické dle náplně práce osobních asistentů. Jak uvádí Inf. č. 6 „*Jedná se o přendávání z postele na voziček, mytí rukou, krmení, oblékání, nácvik sebeobsluhy u dětí, ať se jedná o hygienu, ať se jedná prostě*

o oblékání.“ Inf. č. 2 říká, že osobní asistent „*Dělá vše, oblékání, svlíkání, pomoc na záchodě, pomoc při stravování, pomoc do bazénu, pomoc při procházkách venku.*“ Inf. č. 9 dodává „*Moje náplň je vlastně jako dopomoc při těch osobních úkonech všech klientu....., co se týká oblékání, hygieny, jídla.*“ Vše jsou to běžné činnosti, které dopomáhají dětem, žákům, klientům zvládat běžné činnosti každého dne.

8.2.2 Kategorie č. 2 – pedagogická činnost osobních asistentů

Právě toho kritérium pro mě bylo nejzajímavější. Zajímalo mě, zda se může osobní asistent zapojit do vzdělávacího procesu. Odpověďmi, které jsem dostala od informantů, jsem byla velmi překvapená. Jak již víme ze zákona, osobní asistent poskytuje také mimo jiné výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti nepedagogického rázu. Informanti shodně odpovídali, že osobní asistent vykonává činnosti, které by spíše spadaly do náplně práce asistenta pedagoga. Jedná se o pomoc při vyučování, při vypracování nějakého úkolu, při udržení pozornosti dítěte o hodinu atd. Inf. č. 7 říká, že osobní asistent se do pedagogického procesu zapojit „*musí, protože úkony péče nejsou pořád. Při tom vyučování, nebo když se něco učí, tak mu pomáhá, tak se zapojuje.*“ Inf. č. 2 říká, že „*může a děje se to, ale neměl by. Pod dohledem učitele pomáhá žákovi o hodinu, ale neměl by.... Tady se aktivně snažíme zapojit všechny z kolektivu. Každá ruka dobrá.*“ Podle inf. č. 8 je pedagogická činnost osobního asistenta dopomoc „*třeba při vyučování, že sedí vedle toho žáka a pomáhá mu udržet pozornost, pomáhá mu při manipulaci s pomůckami, při vypracování úkolu.... Je to prostě přirozená situace, že tam nestojíte v koutě a nečekáte, jestli bude potřeba třeba utřít ústa nebo tak. Je to prostě přirozený proces. Myslím si, že nelze to v té třídě úplně oddělit.*“ Je velmi zajímavé, že většina pracovníků to bere naprosto přirozeně a nedělá jim problém v zájmu klienta zapojit se do úkonů, které nejsou v jejich náplni práce. Inf. č. 1 „*Osobní asistent by se samozřejmě neměl zapojovat do výuky, ale dochází zde k tak úzkému propojení, že se v podstatě s dítětem i učí.*“

8.2.3 Kategorie č. 3 – zastupitelnost rolí pedagogického a osobního asistenta

V organizacích, kde probíhal můj výzkum, jsem se setkala jak s pracovníky, kteří vykonávají pouze pozici osobního asistenta, tak s těmi, kteří zastávají jak pozici osobního asistenta, tak pozici asistenta pedagoga popřípadě učitele. Hodně se to prolíná a často se stává, dle názoru pracovníků, že se i jako osobní asistenti ocitají v roli

asistenta pedagoga. Inf. č. 3 „*Samozřejmě pomáhám, co mi tady paní učitelka řekne, že ode mě potřebuje, ale nejsou to moje kompetence, ale to co mi řekne, tak dělám.*“ Inf. č. 9 „*...učitelka mi to zadá, tomu dítěti, ten úkol. Takže nad ním sedím a děláme to ve spolupráci s tou učitelkou.*“ Dalo by se říct, že v těchto organizacích má částečný úvazek osobního asistenta skoro každý zaměstnanec. Tím je ošetřena práce s klientem. Inf. č. 4 „*...tím, že je to v jedné osobě, má to i úvazkově udělané, že má půl úvazku asistenta pedagoga a část v osobní asistenci, tak už nemůže tomu dítěti říct, že já to prostě neudělám.*“ Inf. č. 5 „*Každý pracovník v přímé péči má část úvazku osobního asistenta i vychovatel v družině, aby práce mohl poskytnout kterémukoli dítěti, které to potřebuje a tu osobní asistenci využívá, aby mohl poskytnout úkony péče, pomoci, péče o vlastní osobu.*“ Přítomnost obou pozic u jednoho zaměstnance je ideální. Dítěti se může věnovat jak z pedagogického hlediska, tak i poskytnout případnou dopomoc. Běžně se ale stává, že při vlastní práci jdou veškeré kompetence stranou a zaměstnanec se snaží dítěti dopomoci, i když zastává jinou pozici.

8.2.4 Kategorie č. 4 – asistent pedagoga

Proč je nutné, aby byl ve třídě přítomný i osobní asistent? V náplni práce asistenta pedagoga je také mimo pedagogické činnosti i dopomoci při sebeobsluze. Logicky z toho vyplývá, že by mohl dopomoc s toaletou. Inf. č. 4 „*S toaletou třeba jo, ale takové přebalování, výměna hygienických pomůcek u děvčat, které dospívají. ... Coby asistent pedagoga, když dělají kurzy, tak se tam spíš zaměřují na tu pedagogickou část. Kdežto osobní asistent zase studuje na zdravotní škole, takže spíš tam беру tu péči o tělo a tu zdravotní stránku.*“ Inf. č. 5 „*Obsah kurzu asistenta pedagoga nemá tolik témat týkajících se péče o vlastní osobu jako obsah kurzu pracovníka v sociálních službách. Kurz pro pracovníka v sociálních službách učí ty lidi opravdu ošetřovatelství...*“ Z hlediska personálního obsazení tříd v návaznosti na počtu žáků je zde také nutnost mít ve třídě pozici osobního asistenta. Inf. č. 7 „*Je to tak, že ty třídy mají možnost získat maximálně 2 asistenty pedagoga a my v některých třídách potřebujeme i třetího člověka.*“ V běžném vzdělávání by práci nejspíše mohl zastat asistent pedagoga, ale problém nastává, pokud se jedná o speciální školu. Inf. č. 2 „*Tím jak jsme speciální škola, máme děti s tělesným a kombinovaným postižením, tak ty děti jsou hodně postižené a péče o ně je hodně náročná.*“

8.2.5 Kategorie č. 5 – pozice osobního asistenta ve škole

Ve třídách, kde se vzdělávají žáci se speciálními vzdělávacími potřebami je přítomnost asistenta určitě nezbytná. Jedná se hlavně o třídy, kde se vzdělávají žáci s nejtěžším mentálním nebo tělesným postižením, popřípadě kombinovaným postižením. Inf. č. 1 uvádí, že „*Osobní asistenti jsou zařazeni většinou v tzv. rehabilitačních třídách, tedy ve třídách, kde jsou vzdělávání podle školního vzdělávacího programu Základní škola speciální díl 2.*“ Inf. č. 2 dodává „*V těch třídách, kde jsou ty těžce postižený děti...*“

8.2.6 Kategorie č. 6 – osobní asistent je nezbytná součást vzdělávání u dětí se speciálními vzdělávacími potřebami

Informanti také uvádí, že si nedovedou představit fungování tříd nebo škol zřízených pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami bez přítomnosti pozice osobního asistenta. Inf. č. 5 uvádí, že pro chod třídy je osobní asistence „*neoddělitelná součást. I vůbec si myslím, že sociální práce jako taková v naší škole má svoje místo, není to přímo jenom ta práce jako péče o to dítě..., ale myslím si i další věci kolem chodu rodiny a tak.*“ Inf. č. 4 považuje osobní asistenci za výbornou. „*Protože ten osobní asistent zastane spoustu věcí právě z hlediska té osobní asistence... Práce asistenta pedagoga, i když je to v jedné osobě, nemusí tohle to sledovat.*“ Inf. č. 2 tvrdí, že „*Pro děti je to nutný, aby mohly absolvovat tu školu. Bez osobních asistentů by nebyly schopny realizovat povinnou školní docházku, což jim tady umožňujeme.*“ Informant č. 6 si myslí, že je rozhodně nutné mít osobního asistenta ve třídě. „*Nejen u nás v rehabilitační třídě, je to nutné u všech, protože v každé třídě se někdo najde, kdo to potřebuje. Buď jsou to děti, které jsou na tom mentálně dobře, ale sedí na vozíku a ty úkony jsou potřeba.*“

8.2.7 Kategorie č. 7 – propojení individuálního vzdělávacího plánu s individuálním plánem služeb

Každý žák nebo klient v organizaci má individuální plán služeb, někde nazývaný individuální plán spolupráce, který slouží k rozvoji klienta v oblastech, které jsou pro něj potřebné. Plán se tvoří na základě spolupráce klíčového pracovníka, (kterým může být učitel, asistent pedagoga nebo osobní asistent), vedoucího pracovníka a samozřejmě rodiče. Při vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami dochází, hlavně

v rámcovém vzdělávacím programu díl 2, k úzkému propojení individuálního plánu služeb s individuálním vzdělávacím plánem. Inf. č. „*v běžné základní škole ne, tam jde hodně o výuku, ale v základní škole speciální, kde tvoří polovinu výuky sebeobslužné činnosti, tak je to hodně propojené i ta osobní asistence s vyučováním.*“ V některých oblastech je propojení zřetelnější. Inf. č. 8 „*Pokud se třeba jedná o logopedický nebo řečový vývoj nebo o nějaký rozvoj pohybu nebo sebeobsluhy, tak si myslím, že na sebe ty plány celkem logicky navazují, protože toto je obsahem i vyučovacího procesu.*“

8.2.8 Kategorie č. 8 – kvalita služeb

Jako poskytovatelé sociálních služeb jsou organizace povinny dodržovat standardy kvality sociálních služeb. Když jsem se v rozhovoru zeptala, zda při práci zaměstnanci dodržují nějaká pravidla nebo zásady, dostalo se mi ode všech stejné odpovědi: „*Samozřejmě dodržujeme standardy kvality.*“ Inf. č. 8 „*Jinak vycházíme z individuálního přístupu, z etického kodexu pracovníka v sociálních službách.*“ Inf. č. 3 „*...nej důležitější cíl je vést děti k samostatnosti, nedělat to za ně, ale vše s nimi.*“ Inf. č. 6 „*Snažíme se o to, aby každé dítě mělo oční kontakt, aby bylo krmený jedním člověkem.*“

8.2.9 Kategorie č. 9 – vzdělání osobních asistentů

Minimální požadavek, který mají zaměstnavatelé pro pozici osobního asistenta je kurz pracovníka v sociálních službách. Vhodná je kombinace vysokoškolského bakalářského titulu v oboru sociální práce nebo speciální pedagogicky doplněná kurzem. Jako důležité hledisko spatřuji i v osobnostních faktorech osobního asistenta. Inf. č. 2 „*Kurz je minimum, záleží, jak ten člověk je kvalitní lidsky, takže určitě musí mít minimální předepsané vzdělání.*“ Inf. č. 8 „*Na osobní asistenci stačí kurz, ...je to osobnostní předpoklad z mého pohledu a dlouholeté zkušenosti. Kurz stačí a asi je důležité jaký vztah se potom naváže s tím dítětem a jak ten člověk je ochoten se učit.*“ Inf. č. 5 „*Na pozici asistentů pedagoga i osobních asistentů nám převažují vysokoškoláci. ... U nás se vyskytuje řada pracovníků, kteří mají buď tu speciální pedagogiku a k tomu něco sociálního formou kurzu třeba anebo zase naopak bakaláře v sociální práci a formou kurzu toho asistenta pedagoga.*“ Když jsem hovořila s „čistými“ osobními asistenty jednalo se vždy o pracovníky úplně z jiného oboru. Inf. č. 3 „*Jsem vyučená kuchařka,*

pak jsem si dodělal kurz pracovníka v sociálních službách, osobní asistenci a výchovnou nepedagogickou činnost. “

8.2.10 Kategorie č. 10 – muži jako osobní asistenti

Ze zajímavosti jsem se zeptala, zda mají v organizacích nějaké muže na pozicích osobních asistentů. Ze všech třech organizací se mi dostalo odpovědi, že mají, ale že je jich málo. Inf. č. 8 říká, že: *„mužský prvek ve školách by byl úžasný. Často jsou naše děti z neúplných rodin, protože ta zátěž je obrovská. Takže ten mužský vzor tady někdy chybí. “* Inf. č. 2 *„Kdybychom měli víc mužů jako osobních asistentů, tak by to bylo taky dobrý. Jak děti rostou, jsou těžší a těžší, pak je mužská síla potřeba. Na otázku o mužích informant č. 5 odpovídá: „ Jsme za ně moc rádi. Protože to pro ty děti je úplně jiný přístup a jiný náhled na věc. “* Když jsem se pak zajímala o důvod absence mužského faktoru, odvolávali se informanti na finanční ohodnocení pozice v návaznosti na rodinu osobního asistenta. Inf. č. 2 *„Když ten chlap dělá učitele a osobního asistenta, tak to pro něj atraktivní je, protože si vydělá, protože je zaměstnaný jako vysokoškolák, ale být tu zaměstnaný jako osobní asistent, tak to moc atraktivní není, protože ty peníze jsou o hodně nižší. A když má pak člověk rodinu tak to k tomu není. “* Inf. č. 8 *„ U těch mužů se očekává poměrně vyšší výdělek.*

9 Diskuze

Cílem mé bakalářské práce bylo hlouběji proniknout do problematiky role osobního asistenta při vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

Ve školách pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami zřízených dle §16 odst. 9 zákona č. 561/2004 Sb. v platném znění, kromě pozice asistenta pedagoga může existovat také pozice osobního asistenta. Odlišnost mezi těmito pozicemi nacházíme ve způsobech zřízení pozice, financování a v náplni práce. Vymezení osobního asistenta najdeme v legislativě v § 39 odst. 1 a odst. 2 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách v platném znění. Jde tedy o sociální službu poskytovanou mimo jiné osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu zdravotního postižení, v přirozeném sociálním prostředí osob a při činnostech, které osoba potřebuje. Osobním asistentem není pedagogickým pracovníkem, není zaměstnancem školy, může však působit ve škole na základě možnosti uvedené v §8 odst. 7 vyhlášky č. 103/2014 Sb. v platném znění.

Ve svém výzkumu jsem hledala odpověď na 2 výzkumné otázky. Na první z nich, která se týkala podpory žáka osobním asistentem při vzdělávání ve školách zřízených podle §16 odst. 9 zák. č. 561/2004 Sb. v platném znění, jsem odpověděla jednoznačně. Z výsledků vyplývá, že pozice osobního asistenta ve třídě je nezbytným prvkem, který je u žáka neustále přítomen. Podpoře a dopomoci se žákovi dostává nejen v oblastech sebeobsluhy, běžné péče o vlastní osobu, hygieny a zajištění stravy, ale také v oblasti pedagogické spolupráce. To ovšem u pozice osobního asistenta podle zákona není v jeho kompetenci. Informanti však považují pedagogickou asistenci osobního asistenta jako naprosto přirozený proces co se týče dopomoci, s vypracováním úkolů, učení se s žákem, udržení koncentrace při hodině i možnost zastoupení asistenta pedagoga. Přesně o tom však hovoří Uzlová (2010), která tvrdí, že pokud je osobní asistent ve škole, tak spolupracuje s učitelem. Jeho práce spočívá v uspokojení potřeb dítěte, a pokud není přítomen asistent pedagoga a OA má příslušné vzdělání, může dítěti pomáhat s výukou a vypracováním zadaných úkolů.

Pozice osobního asistenta se častěji v těchto organizacích objevuje v kombinaci s jinou pozicí. Jedná se o kombinaci s učitelem nebo asistentem pedagoga. Je zajímavé, že pokud to vztáhneme na jednoho žáka je podpora poskytovaná žákovi v podstatě na stejné úrovni jako u pozice pouze osobního asistenta. Když bych na to nahlížela v rámci celé

třídy, je možné, aby asistent pedagoga zastoupil učitele, popřípadě se individuálně věnoval skupině dětí.

Druhá výzkumná otázka se zaměřovala na hodnocení působení a roli osobního asistenta při vzdělávání žáků ve školách zřízených podle §16 odst. 9 zák. č. 561/2004 Sb. v platném znění z pozice osobního asistenta, vedoucího služby poskytující osobní asistenci a zástupce školského zařízení. Informanti podávali poměrně stejné odpovědi. Osobního asistenta vnímají jako velmi potřebného v rámci procesu speciálního vzdělávání. Také hovoří o možnosti realizovat školní docházku právě díky přítomnosti osobního asistenta. Věci, které jsou pro zdravé žáky naprosto běžné, jako příprava pomůcek před hodinou, samostatná práce o hodině, dojít si na toaletu o přestávce, sníst si svačinu, oběd, apod. zvládá žák se speciálními vzdělávacími potřebami s dopomocí osobního asistenta i asistenta pedagoga. Využití osobního asistenta tak umožňuje žákům se SVP kvalitnější vzdělávání a záruku splnění všech individuálních potřeb.

Ale právě rozdílnost pojmů péče a osobní asistence, o kterých hovoří Ratzka (2015) je základním měřítkem pro poskytnutí kvalitní služby. Ratzka (2015) uvádí, že péče je soubor služeb, díky kterým umožňujeme člověku přežít. Naopak o osobní asistenci mluví jako o možnosti žít, kdy na prvním místě je vždy klient osobní asistence jako organizátor služby. Jistě se najdou situace, kdy je třeba i v osobní asistenci využít péči. Například pokud se jedná o klienta, který je těžce postižený ve smyslu těžkého tělesného postižení, těžkého mentálního postižení nebo kombinovaného postižení. Klienti se stávají objekty péče a je v podstatě rozhodováno za ně, ale vše v nejlepším zájmu individuálních potřeb klienta. Pokud je klient schopen kontrolovat své potřeby sám a spolupodílet se na organizaci služby, můžeme podle Ratzka (2015) hovořit o osobní asistenci. Podobnému rozdělení se věnuje i Hrdá (2004), která dělí osobní asistenci na sebeurčující a řízenou. Její rozdělení by se dalo také přirovnat k péči a osobní asistenci. Osobní asistenci podle Ratzka (2015) bych přirovnala k řízenému typu osobní asistence od Hrdé (2004). Pomocí řízeného typu osobní asistence se poskytuje specializovaná pomoc, k čemuž je vyžadované odborné vzdělání asistentů. S péčí bychom pak mohli ztotožnit sebeurčující osobní asistenci, kdy na osobního asistenta není kladen požadavek odborného vzdělání, asistenta si vyškolí vždy klient popřípadě zákonný zástupce.

Čím těžší je zdravotní postižení u žáka, tím více by se dalo říci, že je na osobního asistenta kladen nárok vyššího vzdělání. Čím nižší má osobní asistent vzdělání spojené s například jen s kurzem, tím více se jeho práce přibližuje péči. U těžkých zdravotních a kombinovaných postižení je žádoucí, aby osobní asistent splňoval požadavky na práci asistenta pedagoga a mohl tak poskytnout komplexní péči.

Existuje více faktorů, které jsou u osobních asistentů důležité. Patří sem například vzdělání a osobnostní rysy asistenta. Hrdá (2001) a Uzlová (2010) považují za důležité, aby osobní asistent měl ty správné osobnostní předpoklady, aby měl motivaci a touhu pracovat a pomáhat lidem, aby pozitivně přistupoval k lidem, uměl s nimi komunikovat, byl spolehlivý, odpovědný, schopný, vnímavý a empatický. S tímto názorem se ztotožňuji já i informanti. Dalo by se říci, že kromě vzdělání jsou pro výkon práce osobního asistenta důležité i osobnostní předpoklady. Jsou lidé, kteří jsou z úplně jiného oboru a skvěle se zapojí do pracovního procesu, naváží s dětmi vztah a například se dál vzdělávají. Ale také se najdou tací, kteří se na práci s dětmi nebo lidmi nehodí nebo mohou říci, že např. ve škole pomáhat nebudou, že to není v jejich kompetencích popř. v náplni práce.

Mezi náplň práce osobního asistenta řadíme i spoluúčasť na tvorbě individuálního plánu služeb. Plán tvoří společně s vedoucím osobní asistence a rodičem jako zákonným zástupcem dítěte. Činnosti, které provádí osobní asistent ve škole, jsou součástí individuálního plánu služeb. Z rozhovorů a rozdělení zjištěných skutečností do jednotlivých kategorií výsledků jsem se dozvěděla, že při vzdělávání žáků se speciální vzdělávacími potřebami dochází k častému propojení individuálního plánu služeb s individuálním vzdělávacím plánem, jehož tvorbu má na starost učitel s pomocí asistenta pedagoga. U dětí s těžkým zdravotním, popřípadě kombinovaným postižením, je součástí IVP mnohdy nácvik motorických, psychických a sociálních schopností a dovedností a rozvoj různých kompetencí, čímž se dostáváme k individuálnímu plánu služeb, který zahrnuje kromě všech terapií a služeb poskytovaných klientovi, také výčet schopností, dovedností, kompetencí a cílů, kterých je třeba dosáhnout. K velmi úzkému propojení IVP a individuálního plánu služeb dochází v rámci vzdělání pomocí rámcového vzdělávacího programu pro obor vzdělání Základní škola speciální, díl II, dříve nazývaný jako rehabilitační vzdělávací program. Přítomnost osobního asistenta je

zde jako jedna z nejnütnějších. V rámci tohoto procesu můžeme považovat osobního asistenta jako nezbytnou součást edukace, kde se může stát i realizátorem edukační činnosti.

Ztotožňuji se s názorem Andrlové (2015), která uvádí, že žákem se SVP je osoba, která k uskutečňování svých potřeb, hlavně vzdělávacích, využívá podpůrná opatření, která umožňují, aby se žák stal rovnoprávným členem skupiny. Žák tak může naplňovat své základní i vyšší potřeby. Mezi jedno toto opatření bychom mohli řadit právě osobního asistenta. Jeho přítomnost umožňuje žákovi realizovat proces vzdělávání, a tak naplňovat svá základní práva. Aby však mohlo docházet k edukaci, musí být nejprve splněny podmínky uspokojení základních lidských potřeb, jako uspokojení pocitu hladu, žízně, potřeby toalety, čistoty, odpočinku atd. Na základě toho je možné pokračovat k dalším potřebám. Tyto potřeby jsou klíčové pro osobní asistenci, a proto splnění těchto potřeb dává žákovi možnost stát se rovnoprávným členem skupiny.

Práce osobního asistenta, i když to na první pohled nevypadá, má velmi široký záběr. Může se pohybovat na hranici poskytování péče na straně jedné až po hranici práce asistenta pedagoga na straně druhé. Podle získaných údajů ze zpracovaného výzkumu se v praxi ukazuje, že v některých případech je žádoucí, aby osobní asistent částečně plnil rovněž úkoly asistenta pedagoga, a to zejména u těžších zdravotních nebo kombinovaných postižení. Je tedy zřejmé, že kromě osobnostních předpokladů a povahových vlastností, které významně ovlivňují kvalitu práce osobního asistenta, je nutné klást důraz také na kvalitní vzdělání osobních asistentů, protože vyšší kvalifikace může práci osobního asistenta posunout na vyšší a komplexnější úroveň.

Závěr

V mé bakalářské práci s názvem Role osobního asistenta při vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami jsem se snažila hlouběji proniknout do této problematiky pomocí studia odborné literatury a realizace výzkumu.

Text práce je rozdělen na dvě části – teoretickou a praktickou část. Teoretická část se zabývá objasněním základních pojmů týkajících se osobního asistenta, speciálního vzdělávání, zdravotního postižení, kvality služeb. V neposlední řadě se také v práci zabývám definicí osoby se speciálními vzdělávacími potřebami.

Hlavním cílem bakalářské práce bylo analyzovat a popsat roli osobního asistenta při vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami ve školách zřízených podle §16 odst. 9 zák. č. 561/2004 Sb. v platném znění. Dosažení cíle jsem podpořila dvěma výzkumnými otázkami, na které jsem odpověděla kvalitativním výzkumem, metodou polostrukturovaného rozhovoru. Rozhovor jsem realizovala ve 3 organizacích – Centrum Kaňka, Centrum ARPIDA a Diakonie Rolnička. Hovořila jsem vždy se třemi pracovníky, a to osobním asistentem, vedoucím služby osobní asistence a pracovníkem pověřeným řízením škol, popřípadě jeho zástupcem.

Z rozhovorů a kategorií výsledků jsem dostala odpověď na mé výzkumné otázky. Osobní asistenti jsou důležitou podporou žáků se speciálními vzdělávacími potřebami při vzdělávání. Žáka podporují v oblastech péče o vlastní osobu, sebeobsluhy a zajištění stravy. Tyto činnosti patří k nejčastěji realizovaným. Běžná je také spolupráce v pedagogickém procesu. Osobní asistent dopomáhá žákovi s vypracováním úkolů, s učením. Stává se tak v rámci potřeb žáka asistentem pedagoga, i když k tomu nemá potřebné kompetence a dle legislativy není oprávněn tyto činnosti poskytovat. Z pohledu vedoucího služby osobní asistence, zaměstnance pověřeného řízením škol a osobního asistenta je pozice osobního asistenta ve třídě nutnou podporou, díky které mohou žáci se SVP realizovat školní docházku.

Pohled vedoucího služby poskytujícího osobní asistenci je v základní otázce obdobný. Dochází k situacím, kdy osobní asistent dělá pro svého klienta stejnou nebo obdobnou práci jako asistent pedagoga při vyučování. Z hlediska kvality výukového procesu je žádoucí, aby se takových úkolů asistent pedagoga zhostil, přestože k tomu nemá

patříčné legislativní kompetence. Na vedoucího služby to ale klade zvýšené nároky při výběru osob, které se osobními asistenty stávají, protože je nutné kromě osobnostních předpokladů a povahových vlastností dbát také na úroveň a kvalitu vzdělání.

Z pohledu zástupce školského zařízení je osobní asistence nezbytným předpokladem pro zapojení žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do výukového procesu.

Z uvedených výsledků je zřejmé, že praxe postupně ukazuje, že v procesu výuky dochází částečně k situacím, kdy je vhodné, aby osobní asistent v rámci potřeb svého klienta a v jeho zájmu plnil také úkoly asistenta pedagoga. Bylo by tedy vhodné, aby byla vytvořena pravidla pro práci osobního asistenta s pedagogickým přesahem, aby byly stanoveny požadavky na vzdělání a kvalifikační předpoklady, a aby byly vytvořeny podmínky pro finanční (mzdové) ohodnocení takové práce.

Seznam literatury

Zákony a vyhlášky

1. Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), 2004 [online]. [cit. 2019-4-1]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 190, s. 10262 – 10345. ISSN 1211-1244. Dostupné z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=561/2004&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy
2. Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, 2006 [online]. [cit. 2019-18-2]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 37, s. 1257 – 1289. ISSN 1211-1244. Dostupné z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=108/2006&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy
3. Vyhláška č. 505/2006 Sb. kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách, 2006 [online]. [cit. 2019-18-2]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 164, s. 7021 – 7048. ISSN 1211-1244. Dostupné z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=505/2006&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy
4. Vyhláška č. 103/2014 Sb. kterou se mění vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění vyhlášky č. 116/2011 Sb., a vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, ve znění vyhlášky č. 147/2011 Sb., 2014 [online]. [cit. 2019-22-1]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 44, s. 1090 – 1092. ISSN 1211-1244. Dostupné z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=103/2014&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy
5. Vyhláška č. 27/2016 Sb. o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, 2016 [online]. [cit. 2019-18-2]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 10, s. 234 – 312. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka->

zakonu/SearchResult.aspx?q=27/2016&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

6. Zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, 2016 [online]. [cit. 2019-18-2]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 190, s. 10333 – 10345. ISSN 1211-1244. Dostupné z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=563/2004&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

Knížní publikace a časopisy

7. BERGER, A. A., ©2014. *Media and communication research methods: an introduction to qualitative and quantitative approaches*. 4. issue. Los Angeles: SAGE, 417 s. ISBN 978-1-4833-7756-8.
8. FISCHER, S. et al., 2014. *Speciální pedagogika: edukace a rozvoj osob se specifickými potřebami v oblasti somatické, psychické a sociální: učebnice pro studenty učitelství*. Praha: Triton. 304 s. ISBN 978-80-7387-792-7.
9. FRANIOK, P., 2006. *Speciální pedagogika - vybrané problémy*. 2. vydání. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta. 63 s. ISBN 978-80-7464-166-4.
10. HENDL, J., 2008. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2. vydání. Praha: Portál. 407 s. ISBN 978-80-7367-485-4.
11. HENDL, J., REMR, J., 2017. *Metody Výzkumu a evaluace*. Praha: Portál, 376 s. ISBN 978-80-262-1192-1.
12. JANDERKOVÁ, D., 2011. *Speciální pedagogika*. Brno: Mendelova univerzita v Brně. 190 s. ISBN 978-80-7375-501-0.
13. JANKOVSKÝ, J., 2006. *Ucelená rehabilitace dětí s tělesným a kombinovaným postižením*. 2. Vydání. Praha: Triton, 176 s. ISBN 80-7254-730-5.
14. KENDÍKOVÁ, J., VOSMIK, M., 2013. *Jak zvládnout problémy dětí se školou? Děti se speciálními vzdělávacími potřebami ve škole – praktická příručka pro rodiče, učitele a další odborné pracovníky*. Praha: Pasparta, 108 s. ISBN 978-80-905575-0-4.

15. KLENKOVÁ, J., 2006. *Logopedie: narušení komunikační schopnosti, logopedická prevence, logopedická intervence v ČR, příklady z praxe*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). 224 s. ISBN 978-80-247-1110-2.
16. KROUPOVÁ, K. et al., 2016. *Slovník speciálněpedagogické terminologie: vybrané pojmy*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). 238 s. ISBN 978-80-247-5264-8.
17. LECHTA, V. et al., 2003. *Diagnostika narušené komunikační schopnosti*. Praha: Portál. 359 s. ISBN 80-717-8801-5.
18. LUDÍKOVÁ, L., RENOTIÉROVÁ, M., 2004. *Speciální pedagogika*. 2. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého. 313 s. ISBN 80-244-0873-2.
19. MIOVSKÝ, M., 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing. 332 s. ISBN 80-247-1362-4.
20. SLOWÍK, J., 2007. *Speciální pedagogika*. Havlíčkův brod: Grada Publishing. 160 s. ISBN 978-80-247-1733-3.
21. ŠVANCAR, R., 2002. Nedokonalý svět asistence. *Učitelské noviny: týdeník pro učitele a přátele školy*. Praha, 2002(41), 2. ISSN 0139-5718.
22. ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K., 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 384 s. ISBN 978-80-7367-313-0.
23. UZLOVÁ, I., 2010. *Asistence lidem s postižením a znevýhodněním: praktický průvodce pro osobní a pedagogické asistenty*. Praha: Portál. 136 s. ISBN 978-80-7367-764-0.
24. VAŠEK, Š., 2003. *Základy speciálnej pedagogiky*. Bratislava: Sapiencia. 210 s. ISBN 80-968797-0-7.

Elektronické zdroje

25. ARNOLDOVÁ, A., 2015. Vzdělávání zdravotně postižených dětí a studentů. *Revision* [online]. 18(3/4), 85-95 [cit. 2019-03-21]. ISSN 12143170. Dostupné z:
<http://eds.b.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=18&sid=df9bf680-41a8-4f1e-9963-0ea4c7d7ff6d%40pdc-v-sessmgr02>
26. *Centrum ARPIDA*, ©2018. *O nás* [online]. České Budějovice [cit. 2019-02-15]. Dostupné z: <https://www.arpida.cz/o-nas>

27. Centrum Kaňka, ©2018. *O nás* [online]. Tábor: Webnode [cit. 2019-03-14].
Dostupné z: <https://www.kanka.info/o-nas/>
28. ČERMÁKOVÁ, K., JOHNOVÁ, M., 2002. *Zavádění standardů kvality sociálních služeb do praxe: Průvodce poskytovatele* [online]. Praha: Fokus, 112 s. [cit. 2019-03-29]. ISBN 80-86552-45-4. Dostupné z:
<https://www.mpsv.cz/files/clanky/5964/pruvodce.pdf>
29. HRDÁ, J., 2004. *Osobní asistence: příručka postupů a rad pro poskytovatele* [online]. Praha: Pražská organizace vozíčkářů. 106 s. [cit. 2019-01-15]
Dostupné z:
https://www.apoa.cz/media/dokumenty/brozury/pro_poskytovatele.pdf
30. HRDÁ, J., 2001. *Osobní asistence: příručka postupů a rad pro osobní asistenty*. [online]. Praha: Pražská organizace vozíčkářů. 68 s. [cit. 2019-01-25]. Dostupné z: https://www.apoa.cz/media/dokumenty/brozury/pro_osobni_asistenty.pdf
31. MICHALÍK, J. et al., 2015. *Podpůrná opatření ve vzdělávání* [online]. Praha: Člověk v tísni [cit. 2019-02-12]. ISBN 978-80-87456-57-6. Dostupné z:
<http://inkluzepopol.cz/ebooks/po-ve-vyuce/po-ve-vyuce.pdf>
32. O Rolniče, ©2019. *Diakonie Rolnička* [online]. Vizus CMS [cit. 2019-03-14].
Dostupné z: <https://www.rolnicka.cz/o-rolnicce/>
33. RATZKA, A., 2015. Care or Personal Assistance around the World. *Independent living institute*[online]. Sweden [cit. 2019-03-25]. Dostupné z: <https://www.independentliving.org/personal-assistance>
34. ÚZIS ČR, © 2010-2018. *Mezinárodní klasifikace nemocí, 10. revize: Poruchy duševní a poruchy chování, Mentální retardace* [online]. Praha [cit. 2018-11-22]
Dostupné z: <https://www.uzis.cz/cz/mkn/index.html>.
35. WHO, 2008. *Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví: MKF* [online]. Praha: Grada. [cit. 2018-11-20] ISBN 978-80-247-1587-2.
Dostupné z: <https://www.uzis.cz/katalog/klasifikace/mkf-mezinarodni-klasifikace-funkcnich-schopnosti-disability-zdravi>.

Seznam příloh

Příloha č. 1. Informovaný souhlas

Příloha č. 2. Rozhovory

Příloha č. 1: **Informovaný souhlas**

Informovaný souhlas

Vážená paní, vážený pane,

obracím se na Vás s prosbou o spolupráci. V současné době vypracovávám závěrečnou práci, v rámci které provádím výzkum, jehož cílem je analyzovat a popsat roli osobního asistenta při vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami ve školách zařízených podle §16 odst. 9 zák. č. 561/2004 Sb. v platném znění. Data budu sbírat pomocí polostrukturovaného rozhovorů, kdy výběrový soubor budou tvořit vždy 3 pracovníci (osobní asistent, vedoucí služby osobní asistence a zástupce školského zařízení) z jednoho centra popř. organizace. Časové rozpětí rozhovoru se bude pohybovat okolo 30 minut. Pokud s tím souhlasíte, rozhovor bude nahráván, z důvodu efektivnějšího zpracování informací a výsledků. Z účasti na výzkumu pro Vás nevyplývají žádná rizika.

Prohlášení

Prohlašuji, že souhlasím s účastí na výše uvedeném výzkumu. Studentka mne informovala o podstatě výzkumu a seznámila mne s cíli, metodami a postupy, které budou při výzkumu používány, stejně jako s výhodami a riziky, které pro mne z účasti na výzkumu vyplývají. Souhlasím s tím, že všechny získané údaje budou anonymně zpracovány a použity pro účely vypracování závěrečné práce studentky.

Měl/a jsem možnost si vše řádně, v klidu a v dostatečně poskytnutém čase zvážit. Měl/a jsem možnost se studentky zeptat na vše pro mne podstatné a potřebné. Na tyto dotazy jsem dostal/a jasnou a srozumitelnou odpověď.

Prohlašuji, že beru na vědomí informace obsažené v tomto informovaném souhlasu a souhlasím se zpracováním osobních a citlivých údajů účastníka výzkumu v rozsahu, způsobem a za účelem specifikovaným v tomto informovaném souhlasu.

Tento informovaný souhlas je vyhotoven ve dvou stejnopisech, každý s platností originálu, z nichž jeden obdrží účastník výzkumu (nebo zákonný zástupce) a druhý studentka.

Jméno, příjmení a podpis účastníka výzkumu (zákonného zástupce): _____

V _____ dne: _____

Jméno, příjmení a podpis studentky: _____

V _____ dne: _____

Příloha č. 2: **Rozhovory s informanty**

Informant č. 1

1. Jak vnímáte přítomnost osobního asistenta ve třídě. Existují nějaké pozitivní nebo negativní stránky.

Jednoznačně pozitivně. Osobní asistenti jsou zařazeni ve třídách s nejtěžšími dětmi (nejtěžší tělesné postižení, nejtěžší mentální postižení). Osobní asistenti jsou zařazeni většinou v tzv. rehabilitačních třídách, tedy ve třídách, kde jsou vzdělávání podle školního vzdělávacího programu – základní škola speciální, díl 2. V těchto třídách, jak to všichni z názvu cítí je poměr výuky a osobní asistence v úplně jiném poměru než na základních školách. Zde osobní asistent hraje velmi významnou roli.

2. Nachází se v rehabilitační třídě také asistent pedagoga?

Ano. Ve třídě, kde je osobní asistent je složení: Vedoucí učitel – zajišťuje výuku, vedení, organizaci třídy, zodpovídá za chod třídy. Asistent pedagoga – pomáhá při výuce a osobní asistent. Je třeba vysvětlit, že každý pedagogický pracovník (učitel a asistent pedagoga) jsou zároveň osobními asistenty. Role osobního asistenta je nezbytná všude. V rehabilitační třídě je posílená samostatným pracovníkem, osobním asistentem, který je primárně určen na osobní asistenci žáků (klientů). Osobní asistent by se samozřejmě neměl zapojovat do výuky, ale dochází zde k tak úzkému propojení, že se v podstatě s dítětem i učí. Výuku nevede, ale pomáhá dítěti ve výuce po stránce pohybu, přípravy věcí, zajištění poloh atd.

3. Má každé dítě vlastního osobního asistenta?

Vždy se jedná o skupinu dětí. Není to pokryté 1-1. Ve třídách mále od 4 do 8 dětí. A pokud hovoříme o pozici osobního asistenta bez kombinace, tak OA funguje ve třídě 4 dětí a v jednom případě 6 dětí a myslím si, že není nikdy určen ke konkrétnímu dítěti. Není to tak, že jenom s ním budeš dělat. Musí se tím pracovníku ve třídě domluvit tak, aby to fungovalo, tak aby byl každý zastupitelný, ne ve smyslu že OA převezme roli učitele, ale učitel je kvalifikovaný a instruovaný na to, aby mohl převzít roli osobního asistenta. Tím samozřejmě vůbec nesnižují roli osobního asistenta.

4. Jsou tedy jednotlivé funkce a role rozděleny?

Jistě, pracovník dostává smlouvu jako osobní asistent a je zařazen do škol při centru Arpida.

5. Co vše je součástí smlouvy?

Ve smlouvě jsou běžné věci a mimo nich i pracovní náplň, ale konkrétní úkony a specifikace toho, co tam budete OA dělat, tam nejsou. Ve škole jsou dost jasně nalajnované jednotlivé kompetence, které spadají do typů profesí, ale také se dost překrývají s druhými pracovníky. Nikdy nedojde k tomu, že by porušil svou pracovní smlouvu nebo náplň práce tím, že by udělal nějaký úkon. Samozřejmě nesmíme dělat zdravotnické výkony, což je tady zajištěné zdravotnickým personálem v zařízení. OA by tedy neměl vstupovat jako pedagogický pracovník do výuky.

6. Je nějaký rozdíl v požadovaném vzdělání AP zde oproti běžným typům škol?

Rozdíl je. My tady potřebujeme, aby ten AP měl speciální pedagogiku, protože tu kombinujeme AP s vychovatelem. Všichni naši AP mají vzdělání: speciální pedagogika – vychovatelství. AP je pro nás v osobním postavení kolegou, což si myslím, že na základních školách úplně nefunguje. Tady je AP platným pedagogickým pracovníkem, který po domluvě s učitelem je schopný vést skupinu dětí, vést si dítě po stránce výukové a ještě k tomu dělat osobní asistenci.

7. Jak vnímáte počet osobních asistentů ve třídě?

Pro mě by bylo dobrý, kdybych každý pracovní kolektiv v rehabilitační třídě mohl posílit osobním asistentem. Aby tam opravdu bylo to složení v každé rehabilitační třídě učitel, AP a OA. A myslím si, že jak je to takhle průřez těmi povoláními, že to tvoří dobrý pracovní tým. A to že jen OA přičuchne k pedagogické práci tak má pro něj cenu a to i osobnostně. Druhá strana věci je, jaký je ten osobní asistent, potřebujeme hlavně šikovné OA, i kdyby měl jen kurz, aby nezůstal viset na pracák a měl o práci zájem.

8. Napadá Vás ještě něco, co jsme v rozhovoru nezmínili?

My jsme takové specifické zařízení, kde OA není přehlížený i z toho důvodu, že ostatní pracovní jsou těmi osobními asistenty, krom svých profesí. I oni ví, co to znamená asistentská práce, ví jak je to náročné, ví, že to není jen o tom mít sílu a uzvednout dítě a prožívají stejné situace jako ten OA a to si myslí, že je důležité protože kdyby v té třídě fungoval vyloženě jenom učitel, jenom AP a jenom OA a každý si dělal jen činnost, která vlastně spadá pod název jeho profese tak to nemůže fungovat.

Informant č. 2

1. Může mi říct něco o činnostech OA? A které patří mezi ty nejčastěji vykonávané?

Dělá vše, oblékání, svlíkání, pomoc na záchodě, pomoc při stravování, pomoc do bazénu, pomoc při procházkách venku plus pomoc při vyučování, vyndat věci, zandat věci. Teď neřeším tu pedagogickou část, příprava na vyučování, pomoc při hodině, podat, podržet. V Arpidě to máme složitější, učitel je zároveň osobní asistent, AP je zároveň OA a plus tady máme ještě v uvozovkách čisté OA. Když to řeknu, tak nás je ve škole 36, z toho je 16 učitelů, zároveň OA, 16 AP, zároveň OA a pak 4 čisté OA. K nejčastějším činnostem právě patří pomoc s jídlem a na záchodě. Popř. svléká a oblékání.

2. Je OA neustále přítomen u žáka?

Je, po celou hodinu. Tady neexistuje, že by někdo odešel. Jsou pořád s nimi i na obědě i ve školní družině. Učitel odchází po vyučování domů, ale OA i AP jsou s dětmi až do odchodu domů.

3. Jak se oddělují role OA a AP? Mají rozdílnou smlouvu?

Smlouvu mají rozdílnou a náplň činnosti je také rozdílná. Pokud zde zaměstnanci zastávají 2 pozice, mají i 2 smlouvy, nemají to v jedné. Arpida je zřizovatel školy, takže jsou tu 2 subjekty, škola a centrum Arpida. Učitelé jsou zaměstnaní ve školách a jako OA jsou zaměstnaní v Centru Arpida.

4. Jaký je důvod proč práci neodvádí AP a jsou zde přítomni i OA?

Tím jak jsme speciální škola, máme děti s tělesným a kombinovaným postižením, tak ty děti jsou hodně postiženým a péče o ně je hodně náročná. Není to tak, že v běžné základní škole funguje pozice jen AP, ale když je to dítě na vozíčku, které má 80 kg, tak i v základní škole potřebují toho OA, protože sám ten AP to dítě na záchod nedá. I s tím máme zkušenosti.

5. Ve vyhlášce se role v určitých bodech shodují. Pak je možná zastupitelnost.

Vyhláška je směřovaná k běžným základním školám a tady jak jsme speciální škola, tak ta péče o ty děti je hodně náročná. A to co je v té vyhlášce o AP není zde schopen AP zajistit.

6. Dodržíte nějaké zásady práce s klientem?

Jistě, je to součástí standardů a objevuje se to i v náplni práce pracovníka. Kvalita služeb je zajištěna standardy, kterými se samozřejmě řídíme. Každý osobní asistent je

zároveň klíčový pracovník, tak vlastně jsou ve třídách rozdělení klienti mezi ty osobní asistenty a ti s každým dělají individuální plán spolupráce, který by měl sloužit k rozvoji. Pořád je co zlepšovat. Individuální plán spolupráce je součástí individuálního plánu služeb, který má každý klient. Klienti mají uzavřenou smlouvu, kde mají vypsáno, jaké konkrétní úkony od nás potřebují, co zajišťujeme, od kdy do kdy a v rámci toho je vlastně individuální plán spolupráce, kde vlastně se zavazujeme, že se s nimi snažíme trénovat nějaké ty činnosti, které jim nejdou.

7. Dochází nějakým způsobem k propojení individuálního plánu vzdělávání a individuálního plánu služeb?

V běžné základní škole ne, tam jde hodně o tu výuku. Ale v základní škole speciální, kde tvoří polovinu výuky sebeobslužné činnosti tak je to hodně propojené i ta OA s vyučováním. Opravdu osobní asistence je ve speciálních školách nedílnou součástí toho vyučování.

8. Jaký máte názor na osobní asistenci ve škole?

Pro děti je to nutný, aby mohly absolvovat tu školu. Bez OA by nebyli schopný realizovat povinnou školní docházku, což jim tady umožňujeme. Děláme to tu dobře a nejlíp jak to jde a jsme schopný vyjít individuálním potřebám klientům, jsme schopní zajistit všechno. Jak dítě s lehkým postižením, tak s tím nejtěžším, protože jsme tu schopní zajistit potřebnou péči, myslím si, že kvalitně a s láskou.

9. Co si myslíme o počtu OA ve třídách?

Kdyby jich bylo víc, tak by nám to samozřejmě nevadilo, ale to vše závisí na finančních zdrojích, které je v dnešní době složité získat. My získáváme prostředky z kraje na OA plus co vybereme za OA od uživatelů. Tak to nám zaplatí, co máme, ale kdyby bylo třeba o 2 OA ve škole víc, tak by to určitě špatný nebylo. Ještě mě napadá, že kdybychom měli víc mužů jako OA tak by to bylo taky dobrý. Jak děti rostou, jsou těžší a těžší pak je mužská síla potřeba. Z celkového počtu 36 pracovníků je 8 mužů. Vše závisí na penězích.

10. Co si myslíte, že muže od toho zaměstnání odrazuje?

Když ten chlap dělá učitele a OA tak to pro něj atraktivní je, protože si vydělá, protože je zaměstnaný jako vysokoškolák, ale být tu zaměstnaný jako OA tak to moc atraktivní není, protože ty peníze jsou o hodně nižší, a když pak má člověk rodinu tak to k tomu není.

11. Kde se objevuje pozice pouze osobního asistenta?

V těch třídách, kde jsou ty těžce postižené děti, v těch rehabilitačních třídách, základní škola speciální – díl 2.

12. Jaké požadujete vzdělání u OA?

Kurz je minimum, záleží jak ten člověk je kvalitní, lidsky, takže určitě musí mít to minimální předepsané vzdělání. Učitelé jsou všichni vysokoškoláci, takže tam je to jasný. Když má vlastně speciální pedagogiku ten učitel, tak kurz nepotřebuje. Když má klasický „pedák“ tak si k tomu dodělává kurz. U zaměstnanců pouze osobních asistentů jsou to ti, kteří mají jenom kurz.

13. Může se jen osobní asistent zapojit do vzdělávacího procesu ve třídě?

Může a děje se to, ale neměl by. Pod dohledem učitele pomáhá žákovi v hodině, ale neměl by. Někde, na nějakých školách to funguje i tak, že ten OA sedí na chodbě u třídy a čeká, až ho učitel zavolá, že někdo potřebuje na záchod. Což je strašný. Na těch běžných základnách je to tak, že ti lidé čekají na chodbě a učitel vyběhne, že ten potřebuje na záchod. OA jde s žákem na záchod, zase ho pak přiveze. Tady se aktivně snažíme zapojit všechny z kolektivu. Každá ruka dobrá. My jsme tu mladý kolektiv i lidsky jsme mezi sebou dobře. Nikdo si nehraje na to, že já jsem „kápo“, snažíme se tak aby to fungovalo a děti byly spokojeny.

Když začala inkluze tak jsme se báli, protože je ten trend ty děti směřovat do těch běžných ZŠ, ale u nás se to stalo naopak a nám ty děti přibývají a přibývají.

14. Jaký je Váš názor na inkluzi, když se o tom bavíme?

Jsem pro, musí to být rozumnou formou, nesmí to být násilné a musí to být připravené. My jsme to dřív dělali tak, co se týče ZŠ jen první stupeň a všechny děti na druhý stupeň jsme povinně integrovali. Oni se během toho prvního stupně chystali na to, že na druhý stupeň už půjdou někam jinam. To fungovalo 20 let, to vymyslel pan Jankovský a nějak to fungovalo a bylo to s přípravou. Ne, že do první třídy půjde dítě támhle někam, když to dítě je úplně vykořeněný. My to děláme tak, že máme první třídu rozloženou na dva roky tady. První třídu prvním rokem a první třídu druhým rokem, aby právě to dítě nebylo zahlcený těmi povinnostmi a vědomostmi v té první třídě a dítě je víc v klidu. Ale je to u základní školy. U speciálních je povinná docházka 10 let.

Informant č. 3

1. Jakou zastáváte pozici?

Jsem pouze osobní asistentka.

2. Jaké činnosti děláte? Jaká je Vaše náplň práce?

Ráno jsem v ranní družině, pomáhám dětem svlíkat se v šatně, odvést je do družiny, tam pomáhám i se záchodem, se vším co dítě potřebuje individuálně. Pak přecházím do třídy, kde jsem po dobu výuky. Vlastně naše děti všechny potřebují asistenci při jídle, při záchodě a při všem dalším. Všechny tyto činnosti dělám.

3. Když se zaměřím konkrétně na vzdělávání, zapojujete se nějak?

Samozřejmě napomáhám, co mi tady paní učitelka řekne, že ode mě potřebuje, ale nejsou to moje kompetence, ale to co mi řekne, tak dělám. Tato třída je vlastně rehabilitační stupeň, takže se tu hodně učí návyky a sebeobsluha a základní návyky.

4. Co spadá mezi nejčastější činnosti Vaší práce?

Tady v této třídě je to opravdu oblékání, stravování, pomáhání se vším. Vše se dělá asistovaně, nekrmíme děti, děláme to asistovaně, učíme je jíst samostatně, což je vlastně všechno součástí výuky a mají to ve vzdělávacím plánu, rehabilitačního stupně.

5. Kdo všechno je v této třídě?

Já a paní učitelka, které má vlastně také osobní asistenci, protože každý učitel tu má osobní asistenci, protože v tomto seskupení by to ani jinak nešlo, všichni jsou na vozíčkách a potřebují tu pomoc.

6. Uvítala byste u Vás ve třídě ještě další pracovní sílu, např. v pohodě asistenta pedagoga?

Podle mého názoru i názoru paní učitelky je toho složení optimální. Spíš než AP je zde třeba OA, vše se dělá asistovaně. Každé dítě tu má individuální vzdělávací program, takže s dětmi se dělá vše individuálně podle jejich možností a co jsou schopní zvládnout. Myslím si, že osobní asistent je tu opravdu na místě.

7. Zapojujete se nějakým způsobem do individuálního plánu služeb?

My máme individuální plán spolupráce, ten je ze sociální oblasti. Většinou rozdělíme děti ve třídě napůl a vymyslíme ten plán spolupráce po domluvě s rodiči, nebo co vidíme, co by potřebovali nebo co by se jim líbilo, aby uměli. A na tom plánu spolu pracujeme celý rok. To jen sociální. Většinou se to taky týká sebeobsluhy, nácviku nákupu, socializace a stravování.

8. Jaké máte vzdělání?

Jsem vyučena kuchařka, pak jsem si dodělala pracovníka v sociálních službách, osobní asistenci a výchovnou nepedagogickou činnost, abych mohla být v družině.

9. Jak se stavíte k nutnosti OA v této třídě? Je třeba jich více?

Tyto děti by pomalu každý potřeboval OA, ale zase nebylo by to praktické v této třídě, muselo by to řešit např. větší třídu, větší prostory, aby tu byli dva asistenti, to už by bylo moc. Ale pokud jsou lidé sehraní, tak to tu ve dvou zvládneme dobře. Je důležité, jaké jsou mezi těmi lidmi vztahy v té třídě, je to v podstatě jako v rodině. Tyto děti mají také problém se soustředěním, a když by tu bylo moc lidí tak by to spíš bylo naopak. Při té osobní práci by ty ruce byly potřeba, ale z hlediska toho soustředění dětí bych už tím nerozšiřovala. Je to ještě otázka počtu dětí, možná kdyby tu byli 3 děti, tak by to na ty 2 dospělé bylo ještě lepší, aby byl čas na každého dobře. To je takový přepych už a z finančních důvodů to není úplně možné. Větší třídy bych rozhodně nedělala. Teď tu máme teda 4 děti. Víc už by se rušily.

10. Dodržujete nějaké zásady práce s klienty? Máte nějakou organizaci?

Řídíme se rozvrhem hodin a to co mi určí, že mám dělat. Tak člověk už to ví, já to říkám polopatě, abyste věděla a nejdůležitější cíl je vést děti k samostatnosti, nedělat to za ně, ale vše s nimi. Nekrmit je, ale asistovaně jíst. To samé i s oblékáním, nebudu je oblékat, ale napomáhám, aby se to učily samostatně. To je tady asi nejdůležitější. Cílem také je, aby byly nejvíce schopné v té rodině pomoci, aby byly co nejméně závislé na pomoci dospělých.

11. Napadá Vás ještě něco, co říct na závěr?

Rozhodně je to zajímavá práce, dělat v té škole OA. Pro mě je to zajímavější, než kdybych byla v sociálních službách, třeba na nějakém stacionáři. Tam je to trochu jiné. Je to pěkná práce a naplňuje mě to, je to pestré a různorodé. Je dán rozvrh a pořádají se akce se školou.

Informant č. 4

1. Co si myslíte o osobní asistenci ve škole? Je dobré, že je ve třídě OA?

Jo, myslím si, že je to výborný, protože ten OA zastane spoustu věcí právě z hlediska té OA, jako je ta péče o tu osobu, takže přebalování, dohlížení nad tím jestli si dítě umyje

ruce. Práce AP, i když my to máme v jedné osobě nebo učitel, nemusí tohle to sledovat. Nemusí se tím zabírat a může se připravovat na další výuku.

2. Když je to v jedné osobě, tak se to hodně prolíná.

Je to vždycky o lidech a o tom jak ty lidi k tomu přistupují. Pokud by se našel jenom AP bez OA a řekl by, ale to je ze zákona vybráno, že jeho napln práce je dopomáhat při výuce, ale už ne s žákem chodit na toaletu, tak tam bychom pak třeba narazili. Že se nemáme o co my jako vedení opřít, takhle tím, že je v jedné osobě, má to i úvazkově udělané, že má půl úvazku AP a část v OA. Tak už nemůže tomu dítěti říct, že já to prostě neudělám.

3. Ale v zákoně je, že AP může vykonávat některé činnosti jako OA?

Ale je to sporný, protože tam není přímo napsáno, co všechno a kam až ty jeho kompetence spadají.

4. Dopomoc s toaletou tam přímo je.

S toaletou třeba jo, ale takové přebalování, výměna hygienických pomůcek u děvčat, které už dospívají. To je všechno vlastně si myslím, že ten AP úplně si myslím, že ne že by to pod něj nespadlo, ale myslím si, že k tomu nemá ani vzdělání. Coby AP, když dělají kurzy AP, tak se tam spíš zaměřují na tu pedagogickou část. Kdežto OA zase studuje na zdravotní škole, takže spíš tam bere tu péči o to tělo a tu zdravotní stránku. Když to shrnu tak asistent úplně ve škole by měl problémy i dojít i s tím dítětem na tu toaletu, když to tak vezmu úplně jako státní školu, kde je teď ta inkluze, tak si myslím, že tam na to ty rodiče naráží. AP by tam toho OA vůbec nedělal a jenom kvůli tomu by pak to dítě mělo chodit třeba do praktické školy, byť třeba jen se zdravotním postižením. I když teda samozřejmě teď kvůli inkluzi nemůže, ale naráží se na to i z tohoto důvodu, tam si myslím ty děti tak moc nechtějí, protože se té OA bojí. Byť ten AP to má v zákoně, ale není tam přesně specifikováno, co má dělat.

5. Nepřemýšlela jste o rozšíření personálního týmu v některých třídách o pozici OA?

Šlo by to také, problém by to asi nebyl. Spíš si myslím z hlediska financování, jak by to úplně bylo. Protože AP tím že mají ty úvazky u nás dohromady, tak se mohou platit ze dvou zdrojů. Kdežto takto by se AP musel platit jen z toho balíčku školství a OA zase jenom z balíčku sociální služby. Tam si úplně nejsem jistá, jestli by to šlo ufinancovat. To by byl trošku problém. Pak třeba kdyby byl na 2 třídy jeden OA, tak to mi přijde, že úplně při té hodině, když dítě potřebuje dopomoc na záchod, zrovna v té vedle třídě

taky, tak bude čekat. Kdyby se jako ufinancoval, tak by to bylo dobrý, ale trochu se bojím, že je to utopie.

6. Jak to mají zaměstnanci smluvně řešený?

Jsou zaměstnání v centru Kaňka nebo tedy Základní škola, Mateřská škola a poskytovatel sociálních služeb, takže v jedné smlouvě mají už rovnou 2 pozice. K tomu je tedy milion dalších těch papírů a náplní.

7. Napadá Vás ještě něco na závěr, co byste mi mohla o té OA říct?

Vždycky mi přijde, že záleží hodně na těch lidech. Já jsem se s tím setkala až tady, s těmi pojmy OA a AP. Když jsem učila na běžné základce tak opravdu záleží na tom člověku, jak k tomu prostě přistoupí. Někdo s tím problémem nemá a počítá s tím, že když je dítě s tím to handicapem, tak k tomu patří to a to a to a to a takovou mu poskytne péči a pak tam může být OA, který řekne, nebudu mu pomáhat při výuce. Nebo AP, nebudu mu pomáhat při té hygieně. Takže si myslím, že to hodně opravdu záleží na těch lidech. I učitelé u nás mají úvazky v OA, byť třeba jen 0,1, ale je to proto právě, aby neudělali: tohle já vůbec dělat nebudu. Tak myslím, že zatím co já jsem se setkala, nikdo nikdy neměl problém. Vždycky došel s klientem na záchod nebo vyměnil hygienickou pomůcku, počítá s tím. AP nebo OA má pro to víc prostoru nebo je to jeho větší náplň, protože ten učitel musí hodinu nějak vést a tímhle by se zdržoval a ta hodina by potom nebyla tak efektivní, ale když tam bude sám nebo si zrovna vzpomenou oba 2 žáci tak se mohou zapojit všichni.

Informant č. 5

1. Jaké činnosti má v náplni práce OA?

Řekla bych veškeré úkony péče o vlastní osobu potom doprovázení, dopomoc při pohybu po areálu, orientace v prostoru, doprovázení při akcích, které jsou mimo zařízení, tzn. Pokud se jde na nějaké společenské aktivity, pokud se chodí třeba na plavání tak vlastně osobní asistence i při tom pobytu v bazénu a při oblékání pochopitelně a tak a veškeré úkony péče o vlastní osobu, tím myslím všechno na co si vzpomenete od podávání stravy přes osobní hygienu, oblékání, obouvání, přesuny z vozíku na lůžko. Nebudu citovat zákon, prostě vše co k tomu patří nebo souvisí.

2. Jak je to tu o Vás organizačně? Máte oddělené pozice OA a AP?

Každý pracovník v přímé péči má část úvazku OA i vychovatel v družině, aby právě mohl poskytnout kterémukoli dítěti, které to potřebuje a tu OA využívá, aby mohl poskytnout úkony péče, pomoci, péče o vlastní osobu.

3. Jak je řešena pracovní smlouva u pracovníků? Mají jednu nebo víc?

Naši pracovníci mají jednu smlouvu, protože je v podstatě zaměstnává jedna společnost. Kaňka jako o.p.s. a mají tudíž jednu smlouvu a ve smlouvě mají přesně vyznačené poměry úvazků a v náplni práce rozdělené ty činnosti.

4. Máte stanovené nějaké zásady práce s klienty?

Pochopitelně se řídíme, protože osobní asistence je registrovaná služba, tak se řídíme standardy kvality, takže máme stanovené standardy, všichni pracovníci jsou s nimi seznámeni, mají k nim kdykoli přístup a tzn., že ti lidé u nás musí, když jsme na tohle narazila. Musí se vzdělávat v obou dvou oblastech, jednak už když přijímáme toho pracovníka tak on musí splňovat podmínky pro práci AP, tzn. Musí mít buď pedagogické vzdělání, nebo kurz pro AP. Nebo učitel musí mít pedagogickou školu, aby mohl učit, že jo, nějakou aprobaci nebo speciální pedagogiku vystudovanou. Tyhle věci musí být splněny a zároveň, to je z hlediska té školské legislativy, a z hlediska té sociální legislativy, tak tady ty pracovníci musí splňovat vzdělání v oboru sociální práce.

5. Stačí Vám kurz sociální práce nebo osobní asistence?

K té OA nám určitě stačí kurz, nicméně když to tak vezmu tak naši pracovníci mají poměrně v řadě případů, řekla bych, že převažují vysokoškoláci. Na pozicích asistentů pedagoga i OA nám převažují vysokoškoláci. Máme několik pracovníků, které mají právě kombinaci kurz AP a kurz pro pracovníky v sociálních službách, těch je jenom několik. Většinou u nás na této pozici pracují sociální pracovníci třeba i s bakalářským studiem a, kteří mají to své vzdělání buď doplněné kurzem AP anebo už před tou vějskou vystudovali pedagogickou školu. Takže tím pádem jsou to lidé přímo, řekla bych do té naší práce úplně vychovaný a to je ideál. U nás se vyskytuje řada pracovníků, kteří mají buď tu speciální pedagogiku a k tomu něco sociálního formou kurzu třeba anebo zase naopak bakaláře v sociální práci a formou kurzu toho AP. Je to zvláštní. A tím se dostávám k pojmu ucelená rehabilitace. A k tomu proč vlastně v takovém zařízení kombinujeme jak vzdělávací služby, tak sociální služby dohromady,

tak abychom těm klientům, těm dětem nebo dospělákům prostě poskytli co nejvíc toho, co vlastně mohou dostat.

6. Myslíte si, že je nutné mít pozici OA, nezastal by tu práci AP? Je nutnost úvazku té osobní asistence?

Já si myslím, že ano, právě proto, že si vezměte, že už jen to vzdělání. Obsah kurzu AP nemá tolik témat týkajících se péče o vlastní osobu jako obsah kurzu pro pracovníky v sociálních službách. Kurz pro pracovníky v sociálních službách učí ty lidi opravdu ošetrovatelství, učí je jak manipulovat s vozíčkářem, učí je jak s ním komunikovat, u té komunikace jsem trošku na hraně, ten asi pochopitelně komunikaci s dítětem handicapem má i kurz pro AP, ale rozhodně ne v také míře, v takovém rozsahu jako kurz pro pracovníky v sociálních službách, alespoň ty kurzy, které já znám. Takže když si tohle porovnáte a bavíme se o tom, že jsem škola, která poskytuje vzdělávání dětem s handicapem tzn., že vzdělávací potřeby přizpůsobujeme stavu dětí nebo jejich stupni vývoje, jejich možnostem, tak tady v tom případě si myslím, že ta kombinace je na místě. Já si nemyslím, že je nutné, aby OA museli nutně fungovat u každého dítěte, které je integrované v běžné základní škole, pokud úkony OA to dítě tolik nepotřebuje. Konkrétně, pokud do běžné základní školy je integrováno dítě s LMP, např. s ADHD, ale nemá tělesné postižení, nemá těžké mentální postižení nebo natož hluboké mentální postižení, tak si myslím, že tam není potřeba tolik OA, tam opravdu AP tohle všechno zvládne, tudíž já nejsem zastánce toho, aby OA nutně byla u všech dětí, které jsou integrované. Já zastávám tu specializaci nebo tu potřebu OA právě u dětí u nás, kdy to jsou často buď kombinovaná postižení, nebo těžká mentální postižení ještě s přidruženými dalšími věcmi, jako jsou poruchy autistického spektra a tak. A v důsledku těchto syndromů nebo kombinací handicapů je tam potřeba zvýšené péče o vlastní osobu. Dítě s hyperaktivitou se dokáže naučit dojít si na toaletu a umýt si ruce a stačí k tomu dohled, ale dítě, které má hluboké mentální postižení nebo i středně těžké někdy stačí k tomu, aby to dítě třeba ještě furt nosilo pleny, aby pořád potřebovalo říct, teď jsi a tohle udělej a tam si myslím toho OA už je potřeba.

7. Takže vnímáte, že ta role osobního asistenta je důležitá v té škole?

Tady v té naší jo, tady v té naší určitě.

8. Dalo by se říct, že je pro chod třídy nezbytná?

Jistě, je to neoddělitelná součást. I vůbec si myslím, sociální práce jako taková v naší škole má svoje místo, není to jenom přímo ta práce jako péče o to dítě, to taky

pochopitelně, tam to je to prostředí té osobní asistence, ale myslím si i další věci kolem chodu rodiny a tak a kvůli tomu vlastně, takhle nějak jako je naše poslání nastavené abychom poskytovali péči nejenom těm dětem, ale i celým jejich rodinám.

9. Mají klienti individuální plán služeb?

Ano. Nemají konkrétně třeba v osobní asistenci se to hodně kombinuje a hodně se to promítá s IVP, ale pochopitelně pak ještě u nás kromě OA nabízíme odborné terapie a tam už opravdu se ty plány staví ruku v ruce, tak aby ta odborná ta odborná terapie vhodně doplňovala aktivity vzdělávání. Tzn., že v logopedii se často navazuje na čtení, na porozumění textu. V ergoterapii se často navazuje na potřebu zlepšení motoriky nejenom v psaní ale i v kreslení. Ale to jsem odbočila z OA trošku jinam.

10. Kdo tvoří ten plán?

Klíčoví pracovníci, respektive učitel a asistent. Ale nemají ho všichni. A často vychází z vzdělávacích plánů, respektive se spoluprací s SPC a z těch návrhů, které oblasti je potřeba rozvíjet u těch dětí.

11. Máte zde nějaké muže ve funkci OA?

Máme 3 učitele pány, kteří mají také zároveň svůj díl úvazku. I kdyby to bylo 0,1 tak mají na pozici OA a pak máme vyloženě kolegu, který tady občas zastupuje tak ten má OA jako takovou taky s klientem a my vlastně máme 4 chlapy a pak máme v mateřské školce osobního asistenta a asistenta pedagoga kolegu. Jsme za ně moc rádi. Protože to pro ty děti je úplně jiný přístup a jiný náhled na věc.

12. Takže kdyby bylo víc mužů, bylo by to lepší?

Jo, a určitě si i umím představit, když se teď trošku oddělím od školství tak osobní asistence jako taková když je poskytována pro širokou veřejnost. Tak si myslím, že potřebuje, aby jí dělali i muži protože spousta mužů na vozíku také rada půjde na nějaké chlapské aktivity třeba na hokej nebo prostě si posedět s kamarádama. A určitě je pak asi fajn, když mu asistuje taky chlap a stane se mu takovým kamarádem, než aby ho vozila nějaká křehká žena. Blbě je, že to není moc dobře ohodnocené na to, aby ti muži, aby to pro ně bylo to hlavní zaměstnání. Tady u nás teda ty pánové to mají jako hlavní svojí pracovní činnost, protože jsou zároveň tedy učitelé, to je trošku asi jinak než když je jen asistent, ale když si představím, protože my chceme osobní asistenci určitě rozšiřovat dál i prostě pro širokou veřejnost ,tak sehnat potom muže, který by byl ochotný 3x v týdnu na 4 hodiny někomu poskytnout osobní asistenci je opravdu těžké.

13. Určitě z toho finančního hlediska to pro ně není tak atraktivní.

No určitě ne a přitom je to tak náročná práce psychicky i fyzicky. Opravdu náročné každý si myslím, že to nezvládne, aby pomáhal dospělákovi na toaletu třeba nebo tak a oceněné to asi není moc dobře.

Informant č. 6

1. Na jaké jste pozici?

Jsem tu jako vychovatelka ve školní družině, osobní asistent a asistent pedagoga. Jsme tu dost multidisciplinární. Ono se nám tu vše dost prolíná, protože já pracuji ve skupině s dětmi s nejtěžším postižením. My máme děti s kombinovaným postižením, smyslovým, tělesným, takže se nám to míchá.

2. Jaké jsou vaše činnosti v rámci osobní asistence?

Naše činnosti OA, u nás se to fakt jako prolíná s tou asistencí pedagoga, ale je to přendávaná z postele na vozíček, mytí rukou, krmení, oblékání, svlékání, nácvik sebeobsluhy u dětí, ať se jedná o hygienu, ať se jedná prostě o oblékání. Chceme, aby si děti odnesly talířek, umyly hrneček, tak se snažíme a děláme všechno samozřejmě s dopomocí u nás. Ve všem je ta pomoc. OA je u nás i to, že třeba doprovodíme děti třeba ze třídy do třídy. Většinou to dělají teda terapeuti, kteří si děti vyzvedávají a v rámci té osobní asistence si je převedou do své terapeutické pracovny. Tam s nimi pracují jako terapeuti a pak je zase odvedou. Na OA vede sešity, kde se každý ten úkon zapisuje vlastně dítěti. Když jsou na vycházku a oblékají se, tak je to taky úkon osobní asistence, přendávání z postele, z vozíku do kočáru nebo ze židle dopomoc na vozíček, oblékání, obouvání.

3. I toaletu?

Samozřejmě, dopomoc, vysazení, veškeré utření nebo kdo není schopný nebo kdo je schopný tak nacvičujeme, že podáme papír, slovně pomáháme k tomu, aby se utřeli, spláchli, oblékli, umyli.

4. Jsou tu u Vás pozice pouze osobních asistentů?

Teď si nejsem jistá, ale já si myslím, že to máme vždy nakombinované. Buď je to terapeut s osobní asistencí, a nebo je to asistent pedagoga a OA dohromady. Učitel má také nějaký úvazek jako OA, protože že jo, ten učitel neřekne ne, teď já s tebou na záchod nepůjdu, samozřejmě se zvedne a jde. Že by tam byl jenom jeden člověk, který

chodí na toaletu nebo mýt ruce po výtvarce, to není. Většinou to tedy vykonává AP, ale učitel také. Akorát že ten OA musí mít buď vzdělání na to, nějaké sociální vzdělání a nebo ten kurz jako pracovník v sociálních službách. Protož třeba jsou pedagogové vysokoškolsky vzdělaní a nemají žádné sociální vzdělání, takže si tohle to musí dodělávat u nás.

5. Když o tom mluvíme, jaké je vaše vzdělání?

Já mám pedagogickou sociální vyšší odbornou školu a pak mám sociální politiku, sociální práce vysokou bakaláře.

6. A k výkonu osobní asistence toto postačuje?

Ano, tak je to obsažený v tomhle.

7. Jak je to se zdravotnickými úkony?

Zdravotnické úkony nevykonáváme. Mám tu kolegyni, která zdravotník a takže ti mají kurz také. Když podáváme léky, tak je to samozřejmě zahrnuté ve smlouvě s rodiči. Vede se o tom list, v kolik tem lék by podaný a kolik třeba dostali kapiček, protože máme holčičku, které denně dostává kapky, takže se každý den o tom zapíše záznam kdo jí ty kapky, v kolik podal. To se tady archivuje.

8. Co se týče Vaší smlouvy, jak to tu máme řešený?

Já to mám na nějaké částečné úvazky. Já jsem tedy 0,6 pod sociálem a 0,4 pod školou. K tomu sociálu mám 0,4 práce sociální pracovnice, 0,2 osobní asistence a 0,4 mám tu vychovatelku s OA pod tím pedagogickým, pod školou.

9. Jak je to u Vás s personálním obsazením ve třídách?

Jsme 3 asistentky pedagoga + OA, všechny máme ten úvazek takto nakombinovaný a plus máme jednu paní učitelky, speciálního pedagoga, která k nám dochází 3x týdně a s dětmi pracuje individuálně. Bere si je na výuku. My samozřejmě výuku jedem taky, ale ona to jakoby zaštiťuje, tím, že ona je ten speciální pedagog. My patříme pod její třídu, ale jsme rehabilitační třída, takže jedeme trochu jinak než oni. U nás jeto hodně o tom nácviku sebeobsluhy, o výtvarkách, o pracovkách, abychom něco těma ručičkama dělali, chodíme ven, zkoušíme vše si vzít do ruky, šišky. Máme děti, které třeba nikdy neležely na trávě, takže zkoušíme takovéhle věci. Chceme, aby se potkaly se vším.

10. Mají tu i Vás klientí individuální plán služeb?

Mají IVP, pak mají nasmlouvané služby se sociální pracovníci jako rodiče, co mají nasmlouvané terapie a jsou domluvený úkony péče a přehled o tom je v sešitech, kolik čeho bylo za ten den udělaného. Individuální plán služeb se u nás dělá klientům v

denním stacionáři, kteří už vyšli ze školy. Tak OA je jim poskytována taky. Tam už je fakt jen ta osobka, oni už nejsou ve škole, takže tam je t OA u nich.

11. Proč si myslíte, že by práci nezvládl jen AP, ale máte tam ten úvazek OA? V některých úkonech se jejich práce shoduje.

No protože musí mít nějaké vzdělání. AP má jen pedagogické vzdělání. Nejspíš je to rozdělený. My máme tu službu OA, že jo, tak to tak asi jako je.

12. Myslíte si, že služba OA je nutná ve třídě?

Já si myslím, že rozhodně. Ne jen u nás v rehabilitační třídě, je to nutný u všech, protože v každé té třídě se někdo najde, kdo to potřebuje. Buď to jsou děti, které jsou na tom mentálně dobře, ale sedí na vozíku a ty úkony jsou potřeba a nejde jen o toaletu a o přendání z vozíku na vozík. Některé děti potřebují donést talíř nebo s nimi jde až dojí, aby ten talíř v klidu odnesly, aby ho nepustili, nerozbili, protože některé děti mají takové impulsy.

13. Některé věci, které jmenujete, by mohl zvládnout i AP.

Určitě, ale zase ta toaleta a to jsou takový věci asi hodně na hranici. My musíme dopomocť i holkám, když mají menses nebo někdo nechodí, někdo je plenovaný. To jsou úkony spíš do OA než do AP, který má tedy s dítětem sedět u stolu a dělat s ním tu činnost, kterou mu zadá ten pedagog, aby to sním dělal individuálně.

14. Jste tedy ve 3 v té třídě a na kolik dětí?

Počet pracovníků záleží na složení té třídy. My máme 6 v rehabilitační třídě + máme 2 klienty denního stacionáře, kteří nechodí denně. Je to taková zvláštní třída, kde se setkávají už ti dospělí s těmi dětmi, ale třeba i 14 let. Všichni spolu jednou už budou v tom denní stacionáři, ale už se tam navazují sociální vazby a kamarádství. Maximální počet dětí ve třídě je 6, ale opravdu když jdeme na procházku tak je musíme vést za ruku. Ve dvou by to bylo asi nedostačující.

15. Jste spokojená s počtem pracovníků ve třídě, nebo byste uvítala „ještě jedny ruce“?

Myslím, že 3 je akorát.

16. Neruší se navzájem 6 dětí?

My máme velkou třídu, kde máme odpočinkovou část, máme tam velký gauč, máme tam počítač s obrazovkou, kde si můžeme koukat na pohádky. Pak máme veliký stůl, my nesedíme v lavicích. U toho stolu si pracujeme. Máme děti, které jsou vysoce unavitelné, takže ty si jdou lehnout třeba po svačině na hodinku. Pak jdeme všichni ven.

Takže si myslím, že rozhodně to jde. Plná třída je tam jen ve čtvrtek, který je teda náročnější, ale jo, dobrý.

17. Máte nějaké zásady práce?

Samozřejmě standardy kvality. Snažíme se o to, aby každé dítě mělo zajištěný ten komfort. Když ho krmíme, aby mělo oční kontakt, aby bylo krmený jedním člověkem. Ne zase aby si zvyklo na jednoho člověka, ale takové ty běžné věci. Jinak si předáváme zkušenosti, když přijde někdo nový, tak vždycky se snažíme je zasvětit do toho, jak to funguje.

18. Myslíte si, že může mít OA nějaká negativa?

Ne, nikdy jsem to tak nebrala. Je to tak nastavený a je to tak. Je to moje práce, kterou dělám ráda. Všichni musíme zvládnout práci s každým. Rozhodně nemůžu říct ne, když to dítě potřebuje tu pomoc na tom záchodě.

Informant č. 7

1. Máte zde pozici pouze osobních asistentů nebo se pozice s něčím kombinuje?

Ve škole pracují jednak asistenti pedagoga a v každé třídě máme 2 osoby na pozici asistenta pedagoga na necelé úvazky, třeba na 0,6 úvazku nebo 0,7. A potom máme také v každé třídě zřízenou pozici osobního asistenta a to je důvodu toho, že pokavaď je v té třídě zvýšený počet dětí a žáků, kteří mají větší potřebu sebeobslužných činností. Tak u nich ještě používáme toho OA, aby dopomohl při té sebeobsluze, při toaletě, při jídle, při pohybu vozíkem. Vodí je na rehabilitace nebo na individuální aktivizace. Tak na to používáme asistenta. Většinou v každé třídě, v té základní škole je třeba 0,3 nebo půl úvazku toho osobního asistenta a ve školce máme úvazek a půl, tam je v Mš naší, kde je 20 dětí, která je jakoby běžná a máme tam i integrováno hodně dětí se zdravotním postižením a nemůžeme dosáhnout na tolik AP, tak používáme OA. Rodiče dětí se ZP, tím že mají příspěvek na péči, tak si toho OA hradí.

2. Myslíte si, že je OA důležitý při vzdělání. Nezvládl by to AP?

My si myslíme, že ne, protože podle současné legislativy, která se teď vlastně pořád upravuje, je to v chodu. Je to tak, že ty třídy mají možnost získat maximálně 2 AP a my v některých třídách potřebujeme i třetího člověka. Tím, že máme 7-8 žáků, tak je potřeba, aby ten OA fungoval v těch třídách. Samozřejmě je to vlastně problém

domluvy těch 2 ministerstev, školství a MPSV, které se na tom nedokážou domluvit. Oni ví, že v některých školách, kde jsou těžce postižení děti 2 asistenti nestačí a ty OA jsou potřeba, ale Ministerstvo školství je rádo, že MPSV vlastně tímto způsobem ty školy trošku jakoby podporuje a není to běžné ve všech školách. Vlastně si myslím, že je to tady je ve 3 školách, které vy jste navštívila v jihočeském kraji. Většinou je to v takovýchto komplexech, kde máme těžce postižené děti a zároveň provozujeme sociální služby, takže máme možnost si tu osobní asistenci zřizovat. Běžná škola tu možnost nemá, protože administrativně i jinak je to velmi náročné, takže radši využívají pouze ty AP. My jsme tu osobní asistenci historicky měli a samozřejmě tím jak se teď ty podmínky těch asistentů pedagoga trošku zlepšují, tak těch pozic OA nám ubude v té škole a budeme tu OA využívat mimo školu jako pro rodiny, jako opravdovou terénní službu. Chceme ji takto přetransformovat, že využijeme z těch pozic, třeba jeden nebo 2 úvazky, a zbytek té osobní asistence bude muset poskytovat rodina.

3. Takže ty úkony ve škole zastanou AP?

Ano, chtěli bychom to tak, ale zatím to není možné, protože nám omezují počet těch AP a třeba v té MŠ, kde je hodně dětí, nejenom postiženým, ale máme tam i děti maličké, tříletý tak my toho OA používáme na ty maličké děti místo jako chůvy. Je možnost mít chůvu, ale my tam používáme toho OA.

4. Jak to tu mají zaměstnanci se smlouvou? Mají 2 nebo jen jednu?

My to máme tak, že učitel nemá smlouvu na nic jiného než na učitele. A asistenti pedagoga mají také jen na AP a pak máme lidi, kteří dělají jenom toho OA a potom máme pár lidí, že když má ten člověk úvazek třeba jen půl AP tak druhou půlku má OA. Mají kombinace, AP může mít i smlouvu jako OA, ale učitel ne, ten má jen jako učitel, ten jiný úvazek vlastně nemá a nesmí se jim to překrývat. Ve školce máme jen čistý OA, ty nemají žádnou jinou smlouvu, tam je úvazek a půl.

5. Je vždy jeden asistent na 1 třídu, nemá to nějak rozdělené, např. k určitým dětem?

Ne, To by právě bylo obtížné, proto to musí takto nakombinované, že oni vlastně přesně na ten počet hodin dostanou AP, tak toho zaměstnám. Ale to by tady 5 lidí mělo poloviční úvazky, protože oni nám míc jako nedají, my navíc nemáme školní družinu, tak zbytek dělají jako osobní asistenti.

6. Má OA vůči škole nějaké povinnosti?

OA řídí vedoucí OA, a povinnosti vůči škole? On je člen toho týmu třídního a je pod přímým vedením třídního učitele.

7. Takže se může stát, že vykonává pedagogické věci a věci, které úplně nejsou v jeho kompetenci?

To myslím, že se stává běžně. Mají přesně stanovenou náplň práce tzn. Přesně ví, co mají dělat. Ale běžně se stává to, že když někdo chybí nebo je potřeba, prostě jde AP, má to dítě a taky ho jde přebalit a udělá mu hygienu. Tak OA zaskočí i při hodině. To se stává běžně, ale třídní učitelé by to měli hlídat, aby opravdu OA dělal jenom ty práce, které má v té náplni. Ale týmu jsou v tomto jako neformální, že jako nemělo by se, ale často se to stává.

8. Tak nejspíš učitele OA zastoupit nemůže, ale AP ano.

Ano, ano, zejména ty, kteří to mají napůl, tak oni chvíli neví, jestli jsou zrovna AP neb OA. Ono se to rozlišuje tím, že AP je okolo vzdělávání a OA je okolo sebeobsluhy. V momentu, kdy se dělají úkony péče tak je to OA a když se vzdělává, když se to dítě učí, když se nacvičují nějaké věci tak je to AP, protože to jsou ty pedagogické věci. Tohle je takové nejjednodušší rozčlenění. Když se nějak veze, když se pomáhá při jídle. U nás je to prostě rozlišený opravdu na tu sebeobsluhu. OA pomáhá zejména tím, že vlastně vyndá mu věci z tašky, když to dítě na vozíku nemůže nebo když tu máme autistické děti, které pořád někam utíkají a jsou takový neklidní, tak on se ho snaží zklidnit, aby se soustředil na vzdělávání a tak. Když je to ve třídách, kde je to úplně oddělený tak ten si opravdu hlídá jenom tu svou náplň práce a ví co má na starost.

9. Ale také se může stát, že se zapojí to ped. procesu?

Musí, protože úkony péče nejsou pořád. Při tom vyučování, nebo když se něco učí tak mu pomáhá, tak se zapojuje. Sebeobsluha není každou minutu, víc je toho vzdělávání, proto ti asistenci jsou tam třeba jen na hodinu denně. To dítě má jen hodinu denně napočítanou tu osobní asistenci, protože to jsou jen ty úkony sebeobsluhy, přestávky, kdy se krmí, kdy jsou na záchod, kdy se převlíkají. Takže každé dítě hodinu denně platí OA.

10. Napadá vás ještě něco na závěr k OA ve škole?

Mě to na jednu stranu přijde hodně nesystémové. My ty OA máme, ale ty státní školy vlastně tohle nemají, nebo ani to nechtějí mít a ty ministerstva se nedokážou domluvit. Na kraji nám to vyčítají, že nám platí ještě OA a že bychom měli mít ty AP, ale

vyhláška nám říká, že když nám nestačí AP tak, že můžeme mít OA. Tím pádem my to máme a těch sebeoblužných činností je tu víc a ten AP by nám nestačil. My tu osobní asistenci využíváme také na dopravu, protože máme ty mikrobusey a ta musí s nimi sedět ten OA a ten je doveze domů.

11. Jak vidíte OA z hlediska školy?

Pro mě jako pro školu je to výborný benefit toho, že já víc asistentů neseženu a tohle je pro ty děti výborný, že mohou mít ještě osobní asistenty. Zkvalitňuje to vzdělávání a hodně pomáhá.

Informant č. 8

1. Povíte mi, jaká je náplň práce OA zde?

OA naplňují základní činnosti, které vlastně vycházejí z vyhlášky, ale lidsky řečeno AO spolupracuje ve třídě s pedagogem a zajišťuje potřeby vše dětem, tak aby ten proces učení a výuky mohl probíhat úspěšně pro ty děti, aby nebyly zatížený neuspokojenými základními potřebami, který OA zajišťuje. Jako u nás polohování, oblékání, dopomoc v jídle, ale i třeba při vyučování, že sedí vedle toho žáka a pomáhá mu udržet pozornost, pomáhá mu při manipulaci s pomůckami, při vypracování úkolu.

2. Tak trochu i z pedagogického hlediska?

Ano trochu.

3. I když by to tam asi být nemělo?

Je tam AP, který to zajišťuje, ale on samozřejmě tam nestojí nečinně. Je to prostě přirozená situace, že tam nestojíte v koutě a nečekáte, jestli bude potřeba třeba utřít ústa nebo tak. Je to prostě přirozený proces. Myslím si, že nelze to v té třídě úplně oddělit.

4. Nezládl by to jen AP?

Myslím si, že ne, protože u nás vlastně jsou do tříd 2 AP ne vždy na celé úvazky a obsazení našich tříd v dlouhodobém průběhu mého prožívání ve třídách je obtížnější. Máme hodně dětí s autismem v kombinaci s dětmi s kombinovaným postižením. Ta péče je opravdu velmi náročná.

5. Takže z hlediska personálního?

Z hlediska personálního si myslím, že to tam je velmi důležité.

6. Má zde každý žák nebo klient individuální plán služeb?

Má.

7. Kdo ho tvoří?

Tvoří ho vlastně klíčový pracovník OA ve spolupráci se mnou. Potom ho dotváří i rodiče, tak aby ta služba byla přesně, tak jak to dítě potřebuje. Oni nám říkají, jak máme oblékat, jak je to tom dítěti příjemné, jak máme krmit, nebo co má rád a co ne.

8. Je nějakým způsobem propojen s IVP?

Pokud se třeba jedná o logopedický nebo řečový rozvoj nebo o nějaký rozvoj pohybu nebo sebeobsluhy tak si myslím, že na sebe ty plány celkem logicky navazují. Protože toto je obsahem i vyučovacího procesu. Třeba dítě učím zavazovat si tkaničky, zapínat si zip, to je v rámci pracovní výchovy. Takže logicky to pak na to navazuje.

9. Řídíte se, dodržujete nějaké zásady práce?

V rámci naší organizace vyznáváme hodnoty milosrdenství, společenství, fortelnost a naděje. Jinak vychází z individuálního přístupu, z etického kodexu pracovníka v sociálních službách.

10. A kvalita služeb?

V rámci standardů samozřejmě.

11. Spatřujete v OA ve škole nějaká negativa?

Můžeme vlastně diskutovat o těch rolích AP a OA. Kdy vlastně i ti AP mají povinnost zajišťovat sebeobslužné potřeby žáka, takže tam se to překrývá a nabízí se, že je to jisté negativum. Já ze své zkušenosti vnímám, že v některých třídách je ten OA velmi potřebný, v některých třídách podle složení vlastně to tam může zajišťovat AP. Pak si myslím, že to klade jisté nároky na spolupráci v té třídě. My jsme třeba zvyklí spolupracovat, máme vícečlenné týmy ve třídách, minimálně 3, kdy tam jsou ve složení AP, OA a učitelka. Může to klást velké nároky na koordinaci té spolupráce a rozdělení rolí. Překrývání rolí, někdo může zajišťovat tu pedagogickou práci i když třeba nebo dopomoc při vypracování úkolu, což bychom třeba mohli říct, že má dělat AP, ale jak říkám je to přirozený proces, kde ty věci vzájemně prolínají. My to tu máme výborně nastavené, protože já pracuji i ve škole a jsem zároveň vedoucí té OA a znalost obou prostředí a problematik mi umožňuje, že je to nastavené na velmi funkční spolupráci. Ve chvíli, kdy by se ty subjekt rozdělovali, kdyby byl nějaký oddělený vedoucí, který neprožívá ten rytmus té školy a nežije v součinnosti se školou a nevnímá OA jako podpůrnou věc pro úspěšný vzdělávací proces, tak si myslím, že to může dělat nějaké nesrovnalosti nebo problémy.

12. Jaké požadujete vzdělání na OA?

Na OA stačí kurz. Asi bych neřekla, že vzdělání, je to osobnostní předpoklad z mého pohledu a dlouholeté zkušenosti. Někdo je učenlivý a zapluje do toho provozu, i když má třeba úplně jiný obor vzdělání. Kurz stačí a asi je důležité jaký vztah se potom naváže s tím dítětem a jak ten člověk je ochoten se učit. Jsme otevření a snažíme se nepřístupovat k lidem podle titulů, ale podle toho jací lidé jsou a jací jsou pracovníci v té péči. Myslím si, že poskytovat dobře OA se můžete, když vás to má kdo učit, naučit dobře. Nemusí na to mít školu. Já jsem absolventka speciální pedagogicky a ty úkony péče nás tam opravdu neučí.

13. Máte kurz první pomoci?

Ano

14. Je to zde zařízeno komplexně?

Máme proškolené lidi. Kdo měl zájem, tak si mohl kurz udělat. Máme vlastně i super, kam si můžeme přenést různé věci.

15. Jak přistupujete k práci OA?

Ta práce je nedocenená a náročná. Tráčí tady hodně času s dětmi a musí se jim opravdu věnovat individuálně.

16. Má ve škole OA nějaké povinnost vůči škole?

Má v náplni práce, že spolupracuje s tím pedagogem. Vůči škole nemá, řešíme to v rámci té služby. Jeho povinností je spolupráce, tzn. poslechnout pokyny učitele. Nebo domluví se na tom, jak to bude. Poskytnout potřebné informace o tom dítěti. Spolupracuji na tom plánu, zajímám se, vnáším to do svého plánu, tak tady ta spolupráce ve všech těch oblastech, které jsou, ale jinak ne. Účastní se procesu té výuky. Jede s nimi i na výlet. Povinnosti vychází z náplně práce.

17. Jsou tu nějakí muži na pozici OA?

Jeden tu je.

18. Bylo by jich třeba víc?

Určitě, mužský prvek ve školách by byl úžasný. Často jsou naše děti z neúplných rodin, protože ta zátěž je obrovská. Takže ten mužský vzor tady někdy chybí. Když by ten muž tu byl, tak tak by byli ráda.

19. Myslíte si, že to pro ty muže není atraktivní zaměstnání?

Myslím si, že asi když jsem živitel rodiny, že asi nemůžu tu rodinu úplně uživit. U těch mužů se očekává poměrně vyšší výdělek. Ale atraktivní si myslím, že to pro ty muže

může být. To si myslím, že jo, že by je to vlastně třeba i bavilo. Ale tak záleží na člověku.

Informant č. 9

1. Jakou zde máte pozici?

Já jsem osobní asistent, dělám to 7 let, ale jsem úplně z jiného oboru.

2. A pouze OA?

Ano.

3. Jaké je Vaše vzdělání, co se týče OA?

Já mám ukončené úplné vzdělání s maturitou a mám udělaný kurz pracovníka v sociálních službách. To je povinné. Jinak mám vzdělání v oděvním průmyslu. Sem jsem se dostala vlastně po nemoci. A mám vlastně invalidní důchod.

4. Jak jste spokojená s prací?

Práce se mi líčí, někdy je teda vyčerpávající, ale zase bych řekla, že mě naplňuje a někdy se mi to i líbí.

5. Jaké jsou Vaše činnosti OA?

Tak jsem ve třídě, asi jako každý OA a spolupracuji jak s AP tak hlavně s třídní učitelkou. Moje náplň je vlastně jako dopomoc při těch osobních úkonech všech klientů. Jsem ve třídě, domlouváme si denní plán dopředu a já už znám ty potřeby těch dětí, a nebo to vidím, že něco potřebují, tak se snažím to udělat. Třeba potřebují vysmrkat nebo na záchod a ten kdo si neřekne, tak si to musím odhadnout a říct si, že půjdeme po svačině, po obědě a tak. Prostě veškeré ty osobní úkony, co se týká oblékání, hygieny, jídla, práce ve škole veškerá, co je s učením. Venku když jsme na procházce, takže i ten ruch v ulicích, přecházení silnice. Takovéto potřeby, co ty děti mají, ale spolupracuji i tak, že se s nimi trochu i učím. Protože tak učitelka mi to zadá, tomu dítěti ten úkol. Takže nad ním sedím a děláme to ve spolupráci s tou učitelkou.

6. I když to není ve Vaší náplni práce?

Ano, i když to není v mé náplni práce. Také se stane, že nějaký učitel chybí, tak to taky dělám. Ale tak samozřejmě ve spolupráci nebo pod dozorem AP.

7. Dodržujete nějaká pravidla nebo zásady práce s žáky? Kvalitu služeb?

Určitě standardy kvality. Byli jsme na školení. To máme každý samozřejmě povinné. I se v tom vzděláváme pořád dál. Školení si vybíráme sami, pod schválením ředitelky.

Vzdělávám se ale pořád dál. S klienty jednáme slušně, snažíme se na ně nekřičet. Nebo jít zpomaleným přístupem. Jak ty děti rostou, tak ty potřeby se jim mění. Tak že ty klienty známe, tak už víme, co si k nim můžeme, nějaká ta hranice už tam třeba je. Je to spolupráce s rodičema. Rodiče už nám taky říkají, jaké má potřeby, co má rádo, co má nerado.

8. Je OA ve škole důležitý?

Já si myslím, že jo. Každý má na to možná jiný názor. A záleží, jak jsou ti klienti nároční.

9. Nevládl by práci AP?

Možná i zvládl, ale bylo by to pro něj zase náročnější. Jak časově, tak dál. To samozřejmě záleží na vedení, jak si to udělá.

10. Jste pouze v jedné třídě jako OA nebo jich máte na starost víc?

To také záleží podle potřeb, ale většinou ne. Ale třeba se taky stane, že paní učitelky jsou nemocné nebo mají školení, ale jinak ne. Ve třídách jsou většinou po třech, záleží na těch potřebách. Jsme kmenově v jedné třídě pro tento školní rok.

11. Myslíte, že je to personálně dostačující na tu třídu? Nechybí Vám tam ještě nějaký pracovník?

Záleží určitě na třídách. Některé jsou hodně náročné, ale to je třída od třídy. Všechno je individuální. A někdy je to opravdu hodně náročné. Je důležité složit dobrý tým, také povahově aby si ti lidé sedli, to je docela těžké, když jsem třeba 3 v jedné třídě. Sedněme si, vysvětlíme, ale také někdy vidím, že to není ono. Ale to je v každé práci. Je to pestrá práce. Já si za sebe myslím, že ta OA je důležitá, zvlášť u některých dětí. Např. hodně OA si udělalo kurz AP. Jsou ambiciózní, tak uvidíme co dál.

12. Zapojujete se nějak do individuálního plánu dětí?

Určitě děláme individuální plánování.

13. A to děláte přímo Vy?

Já to dělám, ale ve spolupráci s rodičema, s učitelem. Děláme na každé dítě individuální plán, který po půl roce hodnotíme, jako když je vysvědčení. Jak dítě pokročilo, v čem by se mělo vyvíjet a co zůstalo vlastně stát. To je taky časově náročné.

Seznam použitých zkratk

NKS – narušená komunikační schopnost

WHO – světová zdravotnická organizace

MKN – mezinárodní klasifikace nemocí

NS – nespecifikovaná

LMD – lehká mozková dysfunkce

ADHD – porucha pozornosti spojená s hyperaktivitou

ADD – porucha pozornosti bez hyperaktivity

OA – osobní asistent

AP – asistent pedagoga

MPSV – ministerstvo práce a sociálních věcí

SVP – speciální vzdělávací potřeby

ŠPZ - školské poradenské zařízení

PO – podpůrná opatření

PPP – pedagogicko-psychologická poradna

SPC – speciálně pedagogické centrum